

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎีและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยได้ศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

๒.๑.๑ ความหมายของอัตลักษณ์

๒.๑.๒ ประเภทของอัตลักษณ์

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

๒.๒ ประวัติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๓ อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของนิสิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔.๑ กิจกรรมปฏิบัติการฐาน

๒.๔.๒ สถานที่จัดกิจกรรม

๒.๔.๓ การบริการพุทธศาสนาแก่สังคม

๒.๔.๔ การส่งเสริมการจัดกิจกรรมทำนุบำรุง ศิลปะ วัฒนธรรม

๒.๔.๕ การส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา

๒.๔.๖ กิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์

๒.๔.๗ การจัดการศึกษา ๔ คณะ

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

๒.๑.๑ ความหมายของอัตลักษณ์

คำว่า อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Identitas เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน the same ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

ฉลาดชา ยรมิตานนท์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ตัวตน ตัวเอง ลักษณะของตนเอง โดยเน้นลักษณะทั้งหมดโดยไม่ได้เปรียบเทียบกับ ใคร และเป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรม^{๑๑}

นัทธชัย ประสานนาม กล่าวว่า อัตลักษณ์ (identity) เป็นความรู้สึกลึกซึ้งที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับ คนอื่น โดยผ่านการมองเห็นตนเองและการที่คนอื่นมองเห็นเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น^{๑๒}

ทิดกร สอนภาษา ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศนั้นๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่มีทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่นๆ ลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ “อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลีว่า อตฺต + ลักษณะ โดยที่ “อัตตะ” มีความหมายว่าตัวตน ของตน ส่วน “ลักษณะ” หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว หากมองเพียงแค่ว่า “อัตลักษณ์” จึงเหมาะจะนำมาใช้ หมายถึงลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่า ส่วนคำว่า “เอกลักษณ์” มีคำว่า “เอก” ซึ่งหมายถึงหนึ่งเดียว หมายความว่าลักษณะหนึ่งเดียวของหลายๆ สิ่ง หรือลักษณะของหลายๆ สิ่งมีร่วมกัน เป็นความหมายแรกตามพจนานุกรม^{๑๓}

^{๑๑}ฉลาดชา ยรมิตานนท์, **คนกับอัตลักษณ์**, เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ทางมานุษยวิทยา (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

^{๑๒}นัทธชัย ประสานนาม, **การเมืองเรื่องอัตลักษณ์ในนวนิยายเรื่องเสียงเพรียกจากท้องน้ำ ของ ประทีป ชุมพล**, วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ๔, ๑ ก.ย. -ธ.ค., ๒๕๔๘, หน้า ๑๕-๕๕.

^{๑๓} ทิดกร สอนภาษา. “ภาษาไทย ขัดใจปู่: เอกลักษณ์-อัตลักษณ์” **คม ชัด ลึก City life**. ฉบับที่ ๔๔๕ (๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๑)

เจฟฟี่ (Jeffrey) กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวตน และแสดงออกในรูปแบบพฤติกรรม^{๑๔}

ไรซ์ (Rice) กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ผลรวมของการรับรู้ว่าคุณเป็นอย่างไร มีบทบาททางสังคมอย่างไร บุคคลที่มีความสำเร็จในการพัฒนาอัตลักษณ์ จะมีการยอมรับตนเองสูง และอัตลักษณ์เกิดจากการพัฒนาการทางด้านร่างกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมคติ และบุคลิกภาพ^{๑๕}

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือสิ่งหนึ่งหรือเฉพาะสิ่งนั้นที่ทำให้โดดเด่นขึ้นมาและมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น ดังนั้นคำว่า “อัตลักษณ์” จะเหมาะสมกว่าเอกลักษณ์ในความหมาย Identity ในยุคปัจจุบัน^{๑๖}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ ดุจเดือน พันธุมนาวิน กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง โครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดจากการรู้จักตน การยอมรับตนว่ามีลักษณะที่คงที่และต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันบุคคลก็เข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนตามที่สังคมและวัฒนธรรมกำหนดและรับรู้ลักษณะความรู้ ความสามารถ ความต้องการของตนได้สอดคล้องกับสังคมและคนรอบข้างทำให้มั่นใจในตนเองที่สามารถทำทุกอย่างได้ตามมาตรฐานตนเองและสังคมไปพร้อมกัน^{๑๗}

กฤษกร คำขาว กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง องค์ประกอบทางกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมการณ์และลักษณะทางจิตซึ่งเป็นองค์ประกอบรวมเกิดเป็นความคิดรวบยอดและเป็นลักษณะเฉพาะตนของบุคคล^{๑๘}

^{๑๔}เจฟฟี่ (Jeffrey, Nash). (1985). **Social Psychology Society and Self**, (United States of America: West Publishing Company, 1985), p 416.

^{๑๕}ไรซ์ (Rice, Philip F), **The Adolescent Development Relationships and Culture**, (Massachusetts: Allyn & Bacon, 1996), p 36.

^{๑๖}อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, **อัตลักษณ์**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ๒๕๔๖), หน้า ๑

^{๑๗} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, และดุจเดือน พันธุมนาวิน, **ระบบเอกลักษณ์แห่งอีโก้ในเยาวชนไทย**, วารสารจิตวิทยา. ๒(๑) , (กรุงเทพฯ : ๒๕๓๘), หน้า ๘๖-๘๖

^{๑๘}กฤษกร คำขาว, **จิตวิทยาแนะแนวเด็กวัยรุ่น**, ละครศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา , (กรุงเทพฯ: ๒๕๔๒), หน้า ๒๑

สวัสดิ์ ประทุมราช กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คุณธรรมที่เกี่ยวกับตนเองที่มีการกระทำ ที่ถูกต้องในสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นและสัมพันธภาพต่อตนเอง^{๑๙}

ธงชัย สมบูรณ์ กล่าวว่า อัตลักษณ์ของชาติที่พยายามส่งผ่านนโยบายการศึกษาคือ การให้ พลเมืองไทยทุกคนได้เรียนวิชาชีพ อันประกอบด้วยการเรียนรู้วิชาหลักการ (หมายถึงการปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์) หัตถกรรม และพาณิชยกรรมแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความถนัดแต่ละวิชาของแต่ละบุคคล ประการที่สอง ให้ทุกคนมีความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งหมายถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคล (Individual Difference) โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์จะมีการรับภาพไม่เหมือนกัน เริ่มเห็นเค้า โครงการที่รัฐบาลจะต้องจัดการให้ทุกคนได้เรียนฟรี และให้กลายเป็นการศึกษาของชาติ หมายถึง การศึกษาของคนทั่วไป^{๒๐}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวบุคคล ที่ทำให้บุคคล รู้ตัวว่าเขาเป็นบุคคล เป็นตัวของเขาเอง มีความเป็นตัวตนที่ทำให้คนอื่นรู้จักว่าเป็นใครด้วย เอกลักษณ์ของตนเอง

๒.๑.๒ ประเภทของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์มีอยู่หลายประเภทด้วยกัน ได้มีนักวิชาการแบ่งประเภทของอัตลักษณ์ไว้ ดังนี้

ฝวนวันจันทร์ ศรีจันทร์ ได้กล่าวถึงประเภทของอัตลักษณ์ไว้ ๒ ประเภท คือ อัตลักษณ์ระดับปัจเจก (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) อัตลักษณ์ร่วม เกิดจากการมีความทรงจำร่วมของสังคม อันเป็นความทรงจำที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความทรงจำ และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการคัดสรรและตีกรอบอดีตเพราะประวัติศาสตร์ เกิดขึ้นโดยการรวบรวมตามแนวทางของรัฐหรือชนชั้นสูง ผ่านการวิเคราะห์และวิพากษ์เพื่อนำเสนอประวัติศาสตร์นั้นโดยผ่านภาษา เพื่อให้ก่อตัวเป็นภาพตัวแทนของอดีตที่ทุกคนในกลุ่มชน

^{๑๙}สวัสดิ์ ประทุมราช, การให้การศึกษาเพื่อสร้างอัตลักษณ์, (กรุงเทพฯ: ประชาอุทิศการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๒

^{๒๐}ธงชัย สมบูรณ์, อัตลักษณ์ของชาติตามนโยบายการศึกษา : รายงานการวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุนอุดหนุนวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง), หน้า ๑๖๒

มีอยู่ร่วมกันและก่อให้เกิดการพัฒนาไปเป็นการมีอัตลักษณ์ร่วม ซึ่งจะทำให้เกิดความสงบในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนและไม่สามารถแยกออกจากสถานภาพของปัจเจกในกลุ่มสังคมได้^{๒๑}

อภิญา เฟื่องฟูสกุล ได้แบ่งประเภทของอัตลักษณ์ไว้ ๓ ประเภท ดังนี้^{๒๒}

๑. อัตลักษณ์ที่ชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนำยึดเหนี่ยวและปลูกฝังให้แก่ประชาชน เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบบที่พวกเขาครอบงำอยู่ อัตลักษณ์ประเภทนี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติหรือความเป็นไทย

๒. อัตลักษณ์ที่ยืนยันความเป็นตัวของคน ด้วยการออกมาประท้วงและต่อต้านซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องจำกัดเฉพาะแค่คนชายขอบเสมอไป

๓. อัตลักษณ์ที่พุ่งเป้าไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตัวตนของคนต้องการจะเป็นหรือต้องการจะสังกัด

ประสิทธิ์ ลิปรีชา ได้แบ่งประเภทของอัตลักษณ์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๒๓}

๑. อัตลักษณ์ระดับปัจเจกบุคคล บุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศ ชาติ ชนชั้นในทางสังคม อาชีพ ภาษา ความเชื่อ เป็นต้น

๒. อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม จะถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่มซึ่งบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มคนอื่น ซึ่งเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน

วิระดา สมสวัสดิ์ ได้แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่^{๒๔}

๑. อัตลักษณ์หรือตัวตนส่วนตัว (Personal or Self Identity) คนเป็นปัจเจกชนสามารถที่จะมีส่วนในการก่อรูป หรือ สร้างอัตลักษณ์ของตนขึ้นมาได้

๒. อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) คือ อัตลักษณ์ที่ปัจเจกชนจำนวนหนึ่งมีร่วมกัน ทั้งด้านที่เป็นอัตลักษณ์ส่วนตัวและอัตลักษณ์ทางสังคม

^{๒๑} ฝนวันจันทร์ ศรีจันทร์, “การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในเมืองประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาเมืองประวัติศาสตร์พิมาย”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, (กรุงเทพฯ: มหาวชิราวุธธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓.

^{๒๒} อภิญา เฟื่องฟูสกุล, อัตลักษณ์ (Identity): การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๖), หน้า ๒-๓.

^{๒๓} ประสิทธิ์ ลิปรีชา, การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งใน วาที่กรรมอัตลักษณ์, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๗), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๒๔} วิระดา สมสวัสดิ์, พลวัตสังคมผ่านสายตานักวิชาการไทย: หกสิบปีตลาดขาย รมิตานนท์, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, ๒๕๕๕), หน้า ๗๗.

๓. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ อัตลักษณ์ที่คนอื่นๆ มอบให้กับปัจเจกชน กล่าวคือ ปัจเจกชนคนหนึ่งอาจถูกกำหนดนิยามในทางสังคม โดยเชื่อมโยงกับอาชีพ ศาสนา ภูมิหลังทางชาติพันธุ์หรืออาจจะเป็นประเภททางสังคมใดๆ ก็ได้

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า อัตลักษณ์นั้นมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน แต่ก็สามารถสรุปได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ อัตลักษณ์ที่เป็นของตัวเอง กับอัตลักษณ์ที่เป็นของกลุ่ม ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เป็นลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มนั้นๆ แต่ละกลุ่มก็จะมีอัตลักษณ์ของกลุ่มไม่เหมือนกัน

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ หากบุคคลมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันและไม่ยอมรับลักษณะเฉพาะของแต่ละคนแล้ว ก็จะเกิดความวุ่นวาย เบียดเบียนทำร้ายกันได้ การรู้จักยอมรับอัตลักษณ์ของแต่ละคนจึงเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ดังนี้

๑) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์นี้มีแนวคิดของการก่อรูปของอัตลักษณ์ของปัจเจก โดยวางรากฐานของอัตลักษณ์ทางเพศ อาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์และพัฒนาการของบุคลิกภาพในทฤษฎีของฟรอยด์จึงมีศูนย์กลางอยู่ที่อัตลักษณ์ทางเพศ การก่อรูปของอัตลักษณ์และบุคลิกภาพดำเนินไปภายในโครงสร้าง ๓ ระดับของจิตใจดังนี้

๑. Id เป็นพลังผลักดันที่จะขจัดความทุกข์และแสวงหาความสุขให้กับตนเอง และเต็มไปด้วยการเรียกร้องไม่ฟังเสียงใครและไม่ประนีประนอมใดๆ ทั้งสิ้น

๒. Ego เป็นผลแห่งการที่คนเรารู้จักปฏิบัติโดยการยึดหลักแห่งความจริง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เนื่องจากเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยอาศัยการรับรู้ ความคิดและความจำ

๓. Superego เป็นผลิตผลแห่งสังคม เป็นสิ่งที่สังคมหยิบยื่นให้แก่เรา ด้วยการอบรมสั่งสอนให้คนเรามีความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม

สำหรับบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ก็คือ การที่บุคคลมี Ego ที่เข้มแข็งสามารถทนต่อความเครียดหรือการตอบสนองความสุขของตนโดยอาศัยหลักแห่งความจริงเป็นที่ตั้ง และสามารถ

โน้มน้าวคุณธรรมและมโนธรรมต่างๆ ให้เข้าสู่หลักแห่งความจริง เพื่อให้เกิดการประสานงานกัน อย่างราบรื่น ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข^{๒๕}

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล ได้กล่าวถึง อัตลักษณ์ในมโนทัศน์สาขาจิตวิทยาว่า ในมุมมองทางจิตวิทยา อัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่ก่อเกิดขึ้นภายในตัวตน ที่วางอยู่บนพื้นฐานทางกายภาพเป็นหลัก โดยถูกควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกจากจิตสำนึก ที่ก่อรูปร่างกลายเป็นบุคลิกภาพ หรือลักษณะนิสัย อันเป็นแบบแผนพฤติกรรมชัดเจน เหตุผลดังกล่าว ได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎี Ego Theory ของ Erikson ที่เห็นว่าการก่อรูปของอัตลักษณ์ เป็นกระบวนการตลอดชีวิต ๘ ขั้นตอนของพัฒนาการ ในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ของ Freud ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ๓ ระดับ ได้แก่ ระดับที่ ๑ Id เป็นฐานที่มาจากพลังงานทั้งมวลของจิต เป็นพลังงานดิบๆ ที่ยังไม่ถูกจัดระเบียบ ที่อยู่ของพลังงานเหล่านี้คือชั้นของจิตไร้สำนึก (The Unconscious) ระดับที่ ๒ Ego เป็นส่วนทำงานภายใต้กฎของความจริง (Reality Principle) มีเป้าหมายมิให้บุคคลนั้นเสียดุลทางกายภาพและจิตใจด้วย และส่วน Superego คือ พลังของค่านิยมและศีลธรรมจากสังคมซึ่งถ่ายทอดแก่บุคคลในกระบวนการขัดเกลา (Socialization) ส่วน Allport นำเสนอทฤษฎี Trait Theory เป็นเรื่องของการจัดระเบียบของพลังงานพลวัตทางจิตวิทยาที่กำหนดลักษณะเฉพาะทางพฤติกรรมและความคิด แม้ว่าในความเป็นจริง บุคคลหนึ่งจะมีคุณลักษณะที่ผสมผสานหลาย Trait แต่มักจะมี Trait แบบใดแบบหนึ่งที่โดดเด่นออกมาเสมอ^{๒๖}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงสภาพจิตใจที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้แสดงออกมาทางความประพฤติ การรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเป็นลักษณะของอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล มี ๓ ระดับด้วยกัน คือ Id, Ego และ Superego ซึ่งแต่ละคนจะต้องรู้จักควบคุมส่วนที่ไม่ดีไม่ให้แสดงออกมาและแสดงออกในสิ่งที่สร้างสรรค์ ยอมรับในสิ่งที่แตกต่าง จึงจะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

^{๒๕} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม, (นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๑

^{๒๖} อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, **อัตลักษณ์**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมจิตวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕-๒๐

๒.๒ ประวัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๒๗}

๒.๒.๑ ประวัติและความเป็นมา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้น ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เพื่อเป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ โดยพระราชทานนามว่า มหาธาตุวิทยาลัย เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๓๐ และได้เปิดดำเนินการศึกษาเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๓๒ ต่อมาได้ทรงเปลี่ยนจากมหาธาตุวิทยาลัยเป็น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๓๕ แต่ยังคงจัดการศึกษาเฉพาะปริยัติธรรมแผนกบาลีเท่านั้น ยังมีได้ดำเนินการศึกษาในรูปแบบอุดมศึกษาหรือรูปแบบมหาวิทยาลัยตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๐ พระพิมลธรรม (ช้อย ฐานตุดมมหาเถร) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุสมัยนั้น พร้อมทั้งพระเถรานุเถระฝ่ายมหานิกาย จำนวน ๕๗ รูปได้ประชุมพร้อมกันที่ตำหนักสมเด็จพระวัดมหาธาตุ ปรีกษาหารหรือ ได้ข้อยุติที่จะเปิดการศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัย เปิดรับผู้สนใจวิชาพระพุทธศาสนาพระปริยัติธรรมชั้นสูง ภาษาต่างประเทศและวิทยาการบางอย่างอันเป็นอุปกรณ์แก่การค้นคว้าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๔๕๐ ประกาศใช้ระเบียบมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดรับพระภิกษุสามเณรผู้สอบได้ตั้งแต่เปรียญธรรม ๔ ประโยคขึ้นไปเข้าศึกษาพระภิกษุสามเณรที่เข้าศึกษารุ่นแรกนี้มีจำนวน ๑๕๖ รูป เปิดการศึกษาเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๕๐ โดยจัดให้เรียนวิชาพื้นฐาน เรียกว่า การศึกษาระดับชั้นอบรมพื้นความรู้จนถึงขั้นเตรียมอุดมศึกษา เป็นเวลา ๔ ปี ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๕๐-๒๔๕๔ จากนั้นจึงให้เรียนต่อระดับปริญญาตรีในคณะพุทธศาสตร์ ซึ่งเปิดเป็นคณะแรก รับพระภิกษุสามเณรที่จบชั้นเตรียมอุดมศึกษา นี้ และเป็นผู้สอบได้ตั้งแต่เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป จำนวนผู้ผ่านการคัดเลือกให้เข้าศึกษาปีแรกในคณะพุทธศาสตร์ ปีการศึกษา ๒๔๕๔ จำนวน ๑๖ รูป สำเร็จการศึกษาในปี ๒๔๕๘ เป็นพุทธศาสตรบัณฑิตรุ่นแรกจำนวน ๖ รูป

พุทธศักราช ๒๕๑๒ มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งเรื่อง การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ จำนวน ๑๒ ข้อ สารสำคัญของข้อ ๓ ระบุส่วนที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไว้ว่า “ให้การศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ซึ่งดำเนินการอยู่แล้ว เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์”

^{๒๗} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ถ่มือ สกอ**, (ม.ป.ท., ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๓.

พุทธศักราช ๒๕๒๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ กำหนดวิถียฐานะผู้สำเร็จวิชาการทางพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๒๗ โดยมาตรา ๔ (๓) กำหนดไว้ว่า “ให้ผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีวิถียฐานะชั้น ปริญญาตรี เรียกว่า “พุทธศาสตรบัณฑิต” ใช้อักษรย่อว่า “พธ.บ.”

พุทธศักราช ๒๕๓๐ สภามหาวิทยาลัย ประกาศใช้ระเบียบมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ว่าด้วยการบริหาร ๒๕๓๐ พุทธศักราช ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล และเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๔ ตอนที่ ๕๑ ก ลงวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๐

๒.๒.๒ การขยายส่วนงานจัดการศึกษา

พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตั้งคณะพุทธศาสตร์

พุทธศักราช ๒๕๐๕ ตั้งคณะครุศาสตร์

พุทธศักราช ๒๕๐๖ เปิดสอนหลักสูตรแผนกอบรมครูศาสนศึกษา ระดับประกาศนียบัตร

พุทธศักราช ๒๕๑๖ ตั้งคณะเอเชียอาคเนย์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นคณะมนุษยสงเคราะห์ศาสตร์

๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๑ ตั้งวิทยาเขตหนองคาย ที่วัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เปิดสอนระดับปริญญาตรี หลักสูตรคณะครุศาสตร์

พุทธศักราช ๒๕๒๖ แยกวิชาสายสังคมศาสตร์ออกจากคณะมนุษยสงเคราะห์ศาสตร์ ไปตั้งคณะสังคมศาสตร์ และแยกวิชาสายภาษาศาสตร์ จิตวิทยาไปตั้งคณะมนุษยศาสตร์

๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ ตั้งวิทยาเขตนครศรีธรรมราช ที่วัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ ตั้งวิทยาเขตเชียงใหม่ ที่วัดสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙ ตั้งวิทยาเขตขอนแก่น ที่วัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันย้ายที่ทำการไป ที่เลขที่ ๓๐ บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ ตั้งวิทยาเขตนครราชสีมา ที่วัดพระนารายณ์มหาราช อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันย้ายที่ทำการไปที่บ้านหัวถนน ถนนชาติพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ ตั้งวิทยาเขตอุบลราชธานี ที่วัดมหายานาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันย้ายที่ทำการไปที่บ้านหมากมี ตำบลกระโสม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ ตั้งวิทยาเขตสุรินทร์ ที่วัดศาลาลอย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันย้ายที่ทำการไปอยู่ที่ หมู่ที่ ๘ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๓๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ ตั้งวิทยาเขตแพร่ ที่วัดพระบาทมิ่งเมือง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔ ตั้งวิทยาเขตพะเยา ที่วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

พุทธศักราช ๒๕๓๕ ตั้งวิทยาเขตบาฬศึกษาพุทธโฆส ที่วัดมหาสวัสดิ์นาคพุมาราม อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ตั้งวิทยาลัยสงฆ์ขึ้นอีก ๕ แห่ง ประกอบด้วย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม วิทยาลัยสงฆ์เลย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ และวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช และตั้งโครงการขยายห้องเรียนในจังหวัดต่างๆ จำนวน ๑๒ แห่ง หน่วยวิทยบริการในจังหวัดต่างๆ ๘ แห่ง รับสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้าเป็นสถาบันสมทบรวม ๔ แห่ง ประกอบด้วย

พุทธศักราช ๒๕๔๔ รับวิทยาลัยพระพุทธศาสนาดอกกุ๊ก ขอนบอบ ประเทศเกาหลีใต้

พุทธศักราช ๒๕๔๗ รับมหาปัญญาวิทยาลัย หาดใหญ่ สงขลา

พุทธศักราช ๒๕๔๗ รับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาชิน จู๊ ไต้หวัน

พุทธศักราช ๒๕๕๐ รับสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูงแห่งเมืองแคนดี ประเทศศรีลังกา

๒.๒.๓ หลักสูตรและการเรียนการสอน^{๒๘}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เปิดการเรียนการสอนโดยการอนุมัติของ สภามหาวิทยาลัยทั้งส่วนกลางและภูมิภาค ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน สามารถสรุปเป็นระยะได้ ดังนี้

ระยะที่ ๑ หลักสูตรมหาธาตุวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๔๓๒ มีเฉพาะหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ระยะที่ ๒ หลักสูตรยุคนุกเบิกในรูปมหาวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๔๕๐ แบ่งเป็น ๓ ส่วน ต่อเนื่องกัน คือ

(๑) หลักสูตรต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา เป็นการปรับพื้นฐานความรู้ พุทธศักราช ๒๔๕๐

(๒) หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พุทธศักราช ๒๔๕๒

(๓) หลักสูตรระดับอุดมศึกษา พุทธศักราช ๒๔๕๓ จัดการศึกษาคณะพุทธศาสตร์ เป็นคณะแรก หลักสูตรประกอบด้วย ๑๖ หมวดวิชา ไม่มีการแยกออกเป็นรายวิชาเอก วิชาโท และ ไม่มีระบบหน่วยกิต หมวดวิชาที่สำคัญ เช่น หมวดวิชาภาษาบาลีไม่ต่ำกว่าเปรียญธรรม ๖ ประโยค หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาภาษาอังกฤษ หมวดวิชาภาษาสันสกฤต หมวดวิชาการปกครอง คณะสงฆ์ หมวดวิชาประวัติศาสตร์ หมวดวิชาจิตวิทยา หมวดวิชาภานาวินยา

ระยะที่ ๓ หลักสูตรยุคปรับให้เข้ามาตรฐานของมหาวิทยาลัยทั่วไป พุทธศักราช ๒๕๐๐ มี ๒ ระดับ คือ

(๑) หลักสูตรระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ประกอบด้วย หลักสูตรบาลีอบรมศึกษา (มศ.๓) หลักสูตรบาลีสาริตศึกษา (มศ.๓) และหลักสูตรบาลีเตรียมอุดมศึกษา (มศ.๕)

(๒) หลักสูตรระดับอุดมศึกษา มี ๒ ระดับ คือ ระดับที่ ๑ หลักสูตรวิทยาลัย ครุศาสนศึกษา เปิดสอนระดับ ป.กศ. ในพุทธศักราช ๒๕๐๖ และเปิดสอนระดับ ป.กศ.สูง ในพุทธศักราช ๒๕๐๘ เป็นหลักสูตร ๒ ปี เรียน ๙๑ รายวิชา ไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ หน่วยกิต ระดับที่ ๒ หลักสูตรบาลีอุดมศึกษา คณะพุทธศาสตร์ให้เรียน ๕๑ รายวิชา ๒๑๑ หน่วยกิต ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ คณะครุศาสตร์เปิดสอนให้เรียน ๕๓ รายวิชา ๒๐๖ หน่วยกิต และในปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ คณะอาชีวศึกษาศาสตร์เปิดสอน และในปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ ปรับเปลี่ยนเป็นคณะมานุษยวิทยาและสังคมศาสตร์ ให้เรียน ๑๐๗ รายวิชา ๒๕๘ หน่วยกิต

ท้ายที่สุดในปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ มีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ใหม่ ดังนี้

^{๒๘} อ้างแล้ว.

-วิชาบังคับพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่า ๕๕ หน่วยกิต

-วิชาปริญญาตรีสามัญ ประกอบด้วย

ก. วิชาบังคับสามัญ ไม่น้อยกว่า ๗๐ หน่วยกิต

ข. วิชาเฉพาะ(เอก-โท) ไม่น้อยกว่า ๖๕ หน่วยกิต

-วิชาเลือกเสรี ๑๐ หน่วยกิต

รวมทั้งหมด ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ หน่วยกิต

ระยะที่ ๔ หลักสูตรเตรียมการรับรองวิทยฐานะ พุทธศักราช ๒๕๒๖๑ เฉพาะหลักสูตรระดับปริญญาตรี ได้มีการปรับปรุงครั้งใหญ่ ลดจำนวนหน่วยกิตให้สอดคล้องกับเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย เหลือเพียง ๑๕๐ หน่วยกิต เปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรเป็นดังนี้ (๑) วิชาแกนพุทธศาสตร์ ๓๕ หน่วยกิต (๒)วิชาพื้นฐานทั่วไป ๔๑ หน่วยกิต (๓)วิชาโท (พระพุทธศาสนา) ๑๘ หน่วยกิต (๔) วิชาเอก ๕๐ หน่วยกิต (๕)วิชาเลือกเสรี ๖ หน่วยกิต (๖)วิชาภาษาอังกฤษเสริม ๑๖ หน่วยกิต

วันที่ ๒๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๗ ได้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการทางพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๒๗

ระยะที่ ๕ หลักสูตรปรับปรุงและหลักสูตรใหม่ พุทธศักราช ๒๕๓๘ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรและจัดทำหลักสูตรใหม่ระดับปริญญาตรี จำนวนหน่วยกิตยังคงจำนวน ๑๕๐ แต่ปรับเปลี่ยนโครงสร้างรายวิชาใหม่ดังนี้

แผน ก.

-วิชาพื้นฐานทั่วไป ไม่น้อยกว่า ๓๐ หน่วยกิต

-วิชาแกนพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่า ๕๐ หน่วยกิต

-วิชาเอก (บังคับและเลือก) ไม่น้อยกว่า ๔๘ หน่วยกิต

-วิชาโท ไม่น้อยกว่า ๑๘ หน่วยกิต

-วิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า ๔ หน่วยกิต

๑. พุทธศักราช ๒๕๓๐ ได้มีการจัดทำหลักสูตรระดับปริญญาโท ๔ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาบาลี สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สาขาวิชาปรัชญา และสาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ กำหนดให้บัณฑิตศึกษา ๔๕ หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชา ๓๖ หน่วยกิต วิทยานิพนธ์ ๙ หน่วยกิต

๒. พุทธศักราช ๒๕๓๘ ได้มีการจัดทำหลักสูตรระดับปริญญาโทอีก ๑ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาธรรมนิเทศ

พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้มีการจัดทำหลักสูตรระดับปริญญาโท(หลักสูตรนานาชาติ) ขึ้นมา ๒ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและสาขาวิชาปรัชญา และได้มีการจัดทำหลักสูตร

ระดับปริญญาเอกขึ้นมา ๒ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา และสาขาวิชาปรัชญา กำหนดให้นิสิตศึกษา ๖๐ หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชา ๒๔ หน่วยกิต วิทยานิพนธ์ ๓๖ หน่วยกิต

แผน ข.

- วิชาพื้นฐานทั่วไป ไม่น้อยกว่า ๓๐ หน่วยกิต
- วิชาแกนพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่า ๕๐ หน่วยกิต
- วิชาเฉพาะด้าน ไม่น้อยกว่า ๖๖ หน่วยกิต
- วิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า ๔ หน่วยกิต

ระยะที่ ๖ หลักสูตรปรับปรุงเข้าเกณฑ์มาตรฐานของ สกอ. พุทธศักราช ๒๕๔๘-๒๕๔๙ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับ เฉพาะหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่ปรับปรุงแล้วเสร็จและเริ่มใช้ในปีการศึกษา ๒๕๕๐ ลดจำนวนหน่วยกิตเหลือ ๑๔๐ หน่วยกิต และปรับเปลี่ยนโครงสร้างรายวิชาให้สอดคล้องกับเกณฑ์ของ สกอ. ดังนี้

โครงสร้างแบบวิชาเอก-โท

- หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ๓๐ หน่วยกิต
- หมวดวิชาเฉพาะ (แกนพระพุทธศาสนา) ๓๐ หน่วยกิต
- หมวดวิชาเฉพาะ(เฉพาะด้าน-แกนพุทธประยุกต์+เอก+โท) ๗๔ หน่วยกิต
- หมวดวิชาเลือกเสรี ๖ หน่วยกิต

โครงสร้างแบบวิชาเอกเดี่ยว

- หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ๓๐ หน่วยกิต
- หมวดวิชาเฉพาะ (แกนพระพุทธศาสนา) ๓๐ หน่วยกิต
- หมวดวิชาเฉพาะ(เฉพาะด้าน-แกนพุทธประยุกต์+เฉพาะสาขา) ๗๔ หน่วยกิต
- หมวดวิชาเลือกเสรี ๖ หน่วยกิต

๒.๒.๔ การขยายระดับการศึกษา^{๒๕}

ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

(๑) พุทธศักราช ๒๕๕๐ เปิดการศึกษาระดับปริญญาตรีคณะพุทธศาสตร์ มีหลักสูตรปรับพื้นฐานความรู้ของนิสิต ๒ ระดับ คือ ระดับพื้นฐานทั่วไปกับเตรียมอุดมศึกษา ต่อมา หลักสูตรนี้ได้พัฒนามาเป็นโรงเรียนบาลีอบรมศึกษา โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา และโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา ในปัจจุบันโรงเรียนทั้ง ๓ นี้ที่อยู่ในสังกัดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{๒๕} อ้างแล้ว.

(๒) พุทธศักราช ๒๕๐๖ เปิดสอนระดับ ป.กศ. และพุทธศักราช ๒๕๐๘ เปิดสอนระดับ ป.กศ.สูง ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยไม่ได้เปิดสอนหลักสูตรนี้แล้ว พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัย ประกาศเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ระดับปริญญาโท แผน ก

(๑) กำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว ๓๘ หน่วยกิต แผน ก(๒)กำหนดให้ให้นิสิตศึกษา ๓๘ หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชา ๒๖ หน่วยกิต วิทยานิพนธ์ ๑๒ หน่วยกิต ระดับปริญญาเอก แบบ ๑.๑ กำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว ๕๔ หน่วยกิต แบบ ๑.๒ กำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว ๓๘ หน่วยกิตแบบ ๒.๑ กำหนดให้ให้นิสิตศึกษา ๕๔ หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชา ๑๘ หน่วยกิต ทำวิทยานิพนธ์ ๓๖ หน่วยกิต แบบ ๒.๒ กำหนดให้ให้นิสิตศึกษา ๓๘ หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชา ๓๐ หน่วยกิต วิทยานิพนธ์ ๔๘ หน่วยกิต ปัจจุบัน มจร เปิดสอนปริญญาโทเฉพาะแผน ก

(๒) และเปิดสอนปริญญาเอกเฉพาะแบบ ๑.๑ และ ๒.๑ เท่านั้น

(๓) พุทธศักราช ๒๕๓๖ เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตร (วิชาชีพครู) (ปัจจุบันพัฒนา มาเป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (วิชาชีพครู)

(๔) พุทธศักราช ๒๕๔๑ เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตร สาขาวิชาบริหารกิจการ คณะสงฆ์ รับพระภิกษุสามเณรเข้าเรียน สำหรับพระภิกษุสามเณรผู้จบการศึกษานักธรรมชั้นเอก เมื่อจบการศึกษาแล้วจะได้รับประกาศนียบัตร และสามารถใช้เป็นวุฒิการศึกษาเข้าศึกษาต่อระดับ ปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้

ระดับอุดมศึกษา

(๑) ระดับปริญญาตรี: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดสอนระดับปริญญา ตรีตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ปัจจุบันเปิดสอนใน ๔ คณะ รวม ๒๕ สาขาวิชา คือ คณะ พุทธศาสตร์ ๘ สาขาวิชา คณะครุศาสตร์ ๑ สาขาวิชา คณะมนุษยศาสตร์ ๔ สาขาวิชา และคณะ สังคมศาสตร์ ๖ สาขาวิชา โดยหลักสูตรทั้งหมดนี้ ยังได้เปิดสอนที่วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วยวิทยบริการ และสถาบันสมทบ ของมหาวิทยาลัยด้วย

(๒) ระดับปริญญาโท: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดสอนระดับปริญญา โท ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๑ เป็นต้นมา ปัจจุบันเปิดสอนแผน ก(๒) ๘ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาบาลี สาขาวิชาพระพุทธศาสนา(หลักสูตรภาษาไทยและหลักสูตรภาษาอังกฤษ) สาขาวิชาปรัชญา สาขาวิชาธรรมนิเทศ สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาบริหาร การศึกษา และสาขาวิชาชีวิตและความตาย

(๓) ระดับปริญญาเอก: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดสอนระดับ ปริญญาเอก ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๔๓ เป็นต้นมา ปัจจุบันเปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

๒.๒.๕ ส่วนงานที่จัดการศึกษาในส่วนกลาง^{๓๐}

ก. คณะต่าง ๆ

๑. คณะพุทธศาสตร์ มี ๓ ภาควิชา ประกอบด้วย

๑.๑ ภาควิชาพระพุทธศาสนา เปิดสอน ๓ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- สาขาวิชาพระอภิธรรม
- Buddhist Studies (นานาชาติ)

๑.๒ ภาควิชาศาสนาและปรัชญา เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาศาสนา
- สาขาวิชาปรัชญา (พระภิกษุ-สามเณร),(คฤหัสถ์)

๑.๓ ภาควิชาบาลีและสันสกฤต เปิดสอน ๓ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาภาษาสันสกฤต
- สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์
- สาขาวิชาภาษาบาลี

๒. คณะครุศาสตร์ มี ๓ ภาควิชา ประกอบด้วย

๒.๑ ภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

๒.๒ ภาควิชาปรัยัติธรรมและจริยศึกษา เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาจริยศึกษา
- สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษาและการแนะแนว
- สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

๒.๓ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน เปิดสอน ๔ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาสังคมศึกษา
- สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๓. คณะมนุษยศาสตร์ มี ๓ ภาควิชา ประกอบด้วย

๓.๑ ภาควิชาภาษาไทย เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาภาษาไทย

๓.๒ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

^{๓๐} อ้างแล้ว.

- สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

๓.๓ ภาควิชาจิตวิทยา เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาจิตวิทยา
- สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

๔. คณะสังคมศาสตร์ มี ๓ ภาควิชา ประกอบด้วย

๔.๑ ภาควิชารัฐศาสตร์ เปิดสอน ๓ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)
- สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)
- สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๔.๒ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

๔.๓ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาสังคมวิทยา
- สาขาวิชามานุษยวิทยา

๕. บัณฑิตวิทยาลัย เปิดสอน

๕.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต เปิดสอน ๕ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาภาษาบาลี
- สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พระภิกษุ-สามเณร),(คฤหัสถ์)
- สาขาวิชาปรัชญา
- สาขาวิชาธรรมนิเทศ
- สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา
- สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (พระภิกษุ-สามเณร และคฤหัสถ์)
- สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (พระภิกษุ-สามเณร และคฤหัสถ์)
- สาขาวิชาชีวิตและความตาย (พระภิกษุ-สามเณร และคฤหัสถ์)
- สาขาวิชา Buddhist Studies (นานาชาติ) (พระภิกษุ-สามเณร และคฤหัสถ์)
- สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต

๕.๒ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

- สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๒.๒.๖ ส่วนงานที่จัดการศึกษาในระดับวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วย
วิทยบริการและสถาบันสมทบ^{๓๑}

ก. วิทยาเขต

๑. วิทยาเขตหนองคาย เปิดสอน ๔ สาขาวิชา คือ

- ๑.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- ๑.๒ สาขาวิชาสังคมศึกษา
- ๑.๓ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- ๑.๔ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๒. วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เปิดสอน ๖ สาขาวิชา คือ

- ๒.๑ สาขาวิชาศาสนา
- ๒.๒ สาขาวิชาสังคมศึกษา
- ๒.๓ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
- ๒.๔ สาขาวิชาสังคมวิทยา
- ๒.๕ สาขาวิชามานุษยวิทยา
- ๒.๖ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๓. วิทยาเขตเชียงใหม่ เปิดสอน ๑๘ สาขาวิชา คือ

- ๓.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- ๓.๒ สาขาวิชา Buddhist Studies (นานาชาติ)
- ๓.๓ สาขาวิชาศาสนา
- ๓.๔ สาขาวิชาปรัชญา
- ๓.๕ สาขาวิชาภาษาบาลี
- ๓.๖ สาขาวิชาจริยศึกษา
- ๓.๗ สาขาวิชาสังคมศึกษา
- ๓.๘ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- ๓.๙ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (English Progame)
- ๓.๑๐ สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
- ๓.๑๑ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
- ๓.๑๒ สาขาวิชาสังคมวิทยา
- ๓.๑๓ สาขาวิชามานุษยวิทยา

^{๓๑} อ้างแล้ว.

๓.๑๔ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๓.๑๕ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ระดับปริญญาโท เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

๓.๑๖ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๓.๑๗ สาขาวิชาปรัชญา

ระดับปริญญาเอก เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

๓.๑๘ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๔. วิทยาเขตขอนแก่น เปิดสอน ๑๑ สาขาวิชา คือ

๔.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๔.๒ สาขาวิชา Buddhist Studies (นานาชาติ)

๔.๓ สาขาวิชาศาสนา

๔.๔ สาขาวิชาปรัชญา

๔.๕ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๔.๖ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

๔.๗ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

๔.๘ สาขาวิชาสังคมวิทยา

๔.๙ สาขาวิชามานุษยวิทยา

๔.๑๐ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

ระดับปริญญาโท เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

๔.๑๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๕. วิทยาเขตนครราชสีมา เปิดสอน ๖ สาขาวิชา คือ

๕.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๕.๒ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๕.๓ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

๕.๔ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

๕.๕ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

ระดับปริญญาโท เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

๕.๖ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๖. วิทยาเขตอุบลราชธานี เปิดสอน ๘ สาขาวิชา คือ

๖.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๖.๒ สาขาวิชาศาสนา

๖.๑ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๖.๔ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๖.๕ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

๖.๖ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๖.๗ สาขาวิชารัฐศาสตร์รัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)

ระดับปริญญาโท เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

๖.๘ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๗. วิทยาเขตแพร่ เปิดสอน ๔ สาขาวิชา คือ

๗.๑ สาขาวิชาศาสนา

๗.๒ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๗.๓ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

๗.๔ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๘. วิทยาเขตสุรินทร์ เปิดสอน ๕ สาขาวิชา คือ

๘.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๘.๒ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๘.๓ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๘.๔ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๘.๕ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)

๙. วิทยาเขตพะเยา เปิดสอน ๖ สาขาวิชา คือ

๙.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๙.๒ สาขาวิชาศาสนา

๙.๓ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๙.๔ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

๙.๕ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๙.๖ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๐. วิทยาเขตบึงไฟศึกษาพุทธโมส นครปฐม เปิดสอน ๔ สาขาวิชา คือ

๑๐.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑๐.๒ สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์

๑๐.๓ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ระดับปริญญาโท เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

๑๐.๔ สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา

ข. วิทยาลัยสงฆ์

๑. วิทยาลัยสงฆ์นครพนม เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

๑.๑ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๑.๒ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

๒. วิทยาลัยสงฆ์เลย เปิดสอน ๓ สาขาวิชา คือ

๒.๑ สาขาวิชาศาสนา

๒.๒ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๒.๓ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

๓. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เปิดสอน ๔ สาขาวิชา คือ

๓.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๓.๒ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๓.๓ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๓.๔ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๔. วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เปิดสอน ๖ สาขาวิชา คือ

๔.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๔.๒ สาขาวิชาสังคมศึกษา

๔.๓ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๔.๔ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๔.๕ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

ระดับปริญญาโท เปิดสอน ๑ สาขาวิชา คือ

๔.๖ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๕. วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พิษณุโลก เปิดสอน ๖ สาขาวิชา คือ

๕.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๕.๒ สาขาวิชาปรัชญา

๕.๓ สาขาวิชาจริยศึกษา

๕.๔ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

๕.๕ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๕.๖ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ค. ห้องเรียน

๑. ห้องเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด (วิทยาเขตขอนแก่น) เปิดสอน ๓ สาขาวิชา คือ

๑.๑ สาขาวิชาศาสนา

๑.๒ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๑.๓ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)

๒. ห้องเรียนจังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยาเขตสุรินทร์) เปิดสอน ๓ สาขาวิชา คือ

๒.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๒.๒ สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

๒.๓ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓. ห้องเรียนจังหวัดสิงห์บุรี (คณะพุทธศาสตร์) เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๔. ห้องเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์ (คณะพุทธศาสตร์) เปิดสอน ๓ สาขาวิชา คือ

๔.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๔.๒ สาขาวิชาศาสนา

๔.๓ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)

๕. ห้องเรียนจังหวัดลำปาง (วิทยาเขตแพร่) เปิดสอน ๓ สาขาวิชา คือ

๕.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๕.๒ สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

๕.๓ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๖. ห้องเรียนจังหวัดน่าน (วิทยาเขตพะเยา) เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

๖.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๖.๒ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๗. ห้องเรียนจังหวัดปัตตานี (วิทยาเขตนครศรีธรรมราช) เปิดสอนสาขาวิชาศาสนา

๘. ห้องเรียนจังหวัดศรีสะเกษ (วิทยาเขตอุบลราชธานี) เปิดสอน ๓ สาขา คือ

๘.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๘.๒ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๘.๓ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๙. ห้องเรียนจังหวัดสุราษฎร์ธานี (วิทยาเขตนครศรีธรรมราช) เปิดสอนสาขาวิชาศาสนา

๑๐. ห้องเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา (คณะพุทธศาสตร์) เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

๑๐.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑๐.๒ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

๑๑. ห้องเรียนจังหวัดกาญจนบุรี (คณะพุทธศาสตร์) เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑๒. ห้องเรียนจังหวัดเชียงราย (วิทยาเขตพะเยา) เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

๑๒.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑๒.๒ สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)

ง. หน่วยวิทยบริการ

๑. หน่วยวิทยบริการวัดอภิสัทธี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม (วิทยาเขตขอนแก่น) เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๒. หน่วยวิทยบริการวัดพระธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (วิทยาเขตหนองคาย) เปิดสอนสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

๓. หน่วยวิทยบริการวัดห้วยประดิมฐาราม อำเภอคำใหญ่ จังหวัดสงขลา (คณะพุทธศาสตร์)

เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

๓.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๓.๒ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๔. หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี (คณะสังคมศาสตร์) เปิดสอน ๒ สาขาวิชา คือ

๔.๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๔.๒ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๕. หน่วยวิทยบริการวัดด้นสน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี (คณะสังคมศาสตร์) เปิดสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์ (การปกครอง)

๖. หน่วยวิทยบริการวัดท่านา อำเภอเมือง จังหวัดตาก (วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช) เปิดสอนสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๗. หน่วยวิทยบริการวัดหนองขุนชาติ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี (วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์) เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๘. หน่วยวิทยบริการวัดชัยภูมิวนาราม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ (วิทยาเขตนครราชสีมา) เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

จ. สถาบันสมทบ

๑. วิทยาลัยพระพุทธศาสนาองค์กุก ขอนบอบ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เปิดสอน สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๒. มหาปัญญาวิทยาลัย วัดถาวรรวราม อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เปิดสอน สาขาวิชามหานานศึกษา

๓. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) เปิดสอน สาขาวิชามหานานศึกษา

๔. สถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง แห่งเมืองแคนดี้ ประเทศศรีลังกา เปิดสอน สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๒.๓ อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๓๒}

สภามหาวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔ มีมติอนุมัติให้กำหนดเอกลักษณ์มหาวิทยาลัย อัตลักษณ์มหาวิทยาลัย และอัตลักษณ์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

๑. เอกลักษณ์มหาวิทยาลัย คือ “บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา”

๒. อัตลักษณ์มหาวิทยาลัย คือ “ประยุกต์พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม”

๓. อัตลักษณ์บัณฑิต คือ “มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา”

๒.๓.๑ แนวคิดในการกำหนดเอกลักษณ์มหาวิทยาลัย

เอกลักษณ์มหาวิทยาลัย หมายถึง ความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อนให้เห็นเป็น เอกลักษณ์โดดเด่นเป็นหนึ่งในของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยดำเนินการจัดการศึกษาสนอง พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช พระองค์ผู้ประสพจะให้เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงสำหรับ พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ทั่วไป

ลักษณะที่โดดเด่นของมหาวิทยาลัยคือการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อ การบริการวิชาการแก่สังคม ดังนั้น มหาวิทยาลัยกำหนดเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยไว้ว่า “บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา” เพื่อสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

^{๓๒} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประกาศสภามหาวิทยาลัย,

(<http://www.mcu.ac.th/site/news> : สืบค้นเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕), ออนไลน์.

๒.๓.๒ แนวคิดในการกำหนดอัตลักษณ์มหาวิทยาลัย

อัตลักษณ์มหาวิทยาลัย หมายถึง ผลสำเร็จของมหาวิทยาลัยตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยที่ได้รับความเห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยดำเนินการภายใต้ปรัชญาที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” โดยมีปณิธานเพื่อศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา วิจัย ส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนา แก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการทํานุบํารุงศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้น มหาวิทยาลัยกำหนดอัตลักษณ์มหาวิทยาลัยว่า “ประยุกต์พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม”

๒.๓.๓ แนวความคิดในการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิต

อัตลักษณ์บัณฑิต หมายถึง ผลสำเร็จของผู้เรียนตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยที่ได้รับความเห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมุ่งพัฒนาบัณฑิตให้มีปฏิภาณนำเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตและปัญญา มีความสามารถ แก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม โดยพัฒนาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต เพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

มหาวิทยาลัยกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิตของมหาวิทยาลัยว่า “มีศรัทธาอุทิศตน เพื่อพระพุทธศาสนา”

๒.๔ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อนให้เห็นเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัย โดยแบ่งกิจกรรมสำหรับการส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ออกเป็น ๗ กิจกรรม ดังนี้

๒.๔.๑ กิจกรรมปฏิบัติกรรมฐาน

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้น เพื่อเป็น

สถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ เป็นศูนย์ วิทยาการต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติ ส่งเสริมการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กัน ไป จึงจัดให้มีโครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และกำหนดให้นิสิตทุกสาขาวิชา ทั้งปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยเข้าฝึกภาคปฏิบัติเป็นเวลา ๑๐ วันติดต่อกันสำหรับนิสิตปริญญาตรี ๓๐ วันสำหรับนิสิตปริญญาโท และ ๔๕ วันสำหรับนิสิตปริญญาเอก เพื่อส่งเสริมให้นิสิตรู้วิธีการ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างถูกต้อง และนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกฝนนำไปเผยแผ่อย่างมี ประสิทธิภาพ ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงประกาศให้นิสิตเข้าฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน เป็นประจำทุกปี ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำหรับนิสิตส่วนกลาง และตามวิทยาลัยเขตทั่วประเทศสำหรับนิสิตส่วน ภูมิภาค^{๓๓}

วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติกรรมฐาน

๑. เพื่อให้นิสิตได้ปฏิบัติกรรมฐานตามระเบียบมหาวิทยาลัย
๒. เพื่อพัฒนานิสิตและส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ตนเอง
๓. เพื่อให้นิสิตรู้วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างถูกต้อง
๔. เพื่อให้นิสิตนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกฝนไปเผยแผ่อย่างมีประสิทธิภาพ
๕. เพื่อดำเนินไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัย^{๓๔}

กฎระเบียบสำหรับนิสิตที่เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

๑. ต้องอยู่ในกลุ่มที่ เจ้าหน้าที่ได้กำหนดให้เท่านั้น
๒. ไม่อนุญาตให้นิสิตนัดแนะบุคคลภายนอกมาเยี่ยม และไม่อนุญาตให้ บุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมในสถานที่ปิดกั้น
๓. นิสิตต้องดูแลรักษาความสะอาดบริเวณที่พัก และปฏิบัติธรรมให้เรียบร้อย ตลอดโครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
๔. ห้ามนิสิตลงเล่นน้ำในสระน้ำ
๕. ห้ามนิสิตออกนอกบริเวณสถานที่ปฏิบัติธรรมก่อนได้รับอนุญาต

^{๓๓} พระธรรมปริยัติโมลี, (อาทร อินทปญฺโญ ป.ธ. ๘), คำกล่าวรายงาน พิธีเปิดโครงการ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ประจำปี ๒๕๕๕.

^{๓๔} กองกิจการนิสิต, คู่มือปฏิบัติงานโครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา ประจำปี ๒๕๕๕, หน้า ๑.

๖. ห้ามส่งเสียงดังรบกวนผู้ปฏิบัติอื่น ๆ หรือไม่สำรวมอินทรีย์ อันจะเป็นการรบกวนผู้อื่น

๗. นิสิตทุกรูป/คน ต้องปฏิบัติให้ครบตามตารางปฏิบัติธรรมที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น หากขาดเกินกว่าเวลาที่กำหนด ถือว่าการปฏิบัติธรรมไม่สมบูรณ์

๘. นิสิตต้องปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานให้สอดคล้องตามที่พระวิปัสสนาจารย์ได้แนะนำ

๙. นิสิตไม่เอื้อเฟื้อต่อระเบียบในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลประจำกลุ่มตักเตือนได้ ๑ ครั้ง ถ้ายังฝ่าฝืนอีกให้รายงานต่อประธานเจ้าหน้าที่ดูแล นิสิต เพื่อพิจารณาโทษนิตยรูปนั้น ๆ

๑๐. ห้ามก่อไฟผิงโดยเด็ดขาด

๑๑. ห้ามนำเครื่องสื่อสารมาใช้ระหว่างการปฏิบัติธรรม

๑๒. ห้ามมีสิ่งเสพติดไว้เพื่อเสพหรือเพื่อการอื่นใด^{๓๕}

ประโยชน์ของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. นิสิตมีความรู้ มีความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตลอดจนได้รับผลจากการปฏิบัติตามสมควรแก่ความเพียรและบารมีของแต่ละบุคคล

๒. นิสิตมีภูมิตนุภาพอันดี ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม^{๓๖}

วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ยืน สั้นเท้า กับ ปลายเท้า ห่างกันประมาณกึ่งหนึ่งเป็นอย่างมาก เมื่อเดินสุดเลื้อ หรือ สุดทาง หรือสุดสถานที่ ให้เอาเท้าเคียงกัน แล้วหยุดยืนภาวนาว่า “ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ” ซ้ำ ๆ

^{๓๕} พระราชวรเมธี, (พล อาภากรโร, ป.ธ. ๙), คู่มือการเข้าปฏิบัติธรรม คณะพุทธศาสตร์ ๒๕๕๕, หน้า ๑๓.

^{๓๖} โครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คณะมนุษยศาสตร์, ชั้นปีที่ ๑-๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ หน้า ๑.

ลัก ๓ ครั้ง หรือ ๔ ครั้ง ขณะนั้นให้สติอยู่ที่ร่างกาย อย่าให้ออกไปนอกร่างกาย แล้วกลับ จะกลับข้างซ้าย หรือข้างขวาก็ได้ เวลากลับหันเท้าอยู่กับพื้น ยกปลายเท้าข้างที่จะกลับแล้วภาวนาว่า “กลับหนอ” พร้อมกับหมุนเท้าไป ส่วนเท้าอีกข้างหนึ่งให้ยกขึ้นแล้วหมุนตามไป โดยภาวนาว่า “กลับหนอ” เช่นเดียวกัน ให้หมุนเวียนไปอย่างนี้ จนกว่าจะได้ที่ตนต้องการ แล้วภาวนาว่า “ขึ้นหนอ ขึ้นหนอ ขึ้นหนอ” ๓ ครั้ง หรือ ๔ ครั้ง

๒.เดินจงกรม เวลาเดินให้ทอดสายตาไปประมาณ ๔ ศอก สติจับอยู่ที่เท้า เดินช้า ๆ เวลายกเท้าขวาภาวนาว่า “ขวายังหนอ” ขณะที่ใจนึกว่าขวาต้องยกเท้าขวาขึ้นทันที เท้าที่ยกกับใจที่นึกต้องให้พร้อมกัน ขณะว่า ย่าง ต้องเคลื่อนไหวเท้าไปพร้อมกัน ภาวนาว่า “ซ้ายยังหนอ” ปฏิบัติเหมือนขวายังหนอ ให้เดินจงกรม คือกลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ ประมาณ ๓๐ นาที เป็นอย่างต่ำ ๑ ชั่วโมงเป็นอย่างสูง

การเดินจงกรมนั้น เดินได้ถึง ๖ ระยะ การเดินระยะต่อไปนั้นจะต้องเดินระยะที่ ๑ ให้ถูกต้อง จึงจะเพิ่มระยะต่อไปให้ได้ตามผลของการปฏิบัติแต่ละบุคคล

ระยะที่ ๑ ขวายังหนอ ซ้ายยังหนอ

ระยะที่ ๒ ยกหนอ เขยิบหนอ

ระยะที่ ๓ ยกหนอ ย่างหนอ เขยิบหนอ

ระยะที่ ๔ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เขยิบหนอ

ระยะที่ ๕ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูหนอ

ระยะที่ ๖ ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูหนอ กดหนอ

๓.นั่ง ให้เตรียมจัดอาสนะสำหรับนั่งไว้ก่อน เวลานั่งให้ค่อย ๆ ย่อตัวลง พร้อมกับภาวนาว่า “นั่งหนอ ๆ” ให้ภาวนาอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะนั่งเสร็จเรียบร้อย วิธีนั่งให้นั่งขัดสมาธิ คือขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ตั้งตัวให้ตรง แต่จะนั่งเก้าอี้หรือนั่งพับเพียบก็ได้ นั่งเรียบร้อยแล้วให้หลับตา เอาสติมาจับอยู่ที่ท้องพองยุบ เวลาหายใจเข้าท้องพอง ให้ภาวนาว่า “พองหนอ” ใจที่นึกกับท้องที่พองต้องให้ทันกัน เวลาหายใจออกท้องยุบให้ภาวนาว่า “ยุบหนอ” ใจที่นึกกับท้องที่ยุบต้องให้ทันกัน อย่าให้ก่อนหรือหลัง ให้สติจับอยู่ที่อาการพอง ยุบเท่านั้น อย่าไปดูลมที่จมูก และตะเบ็งท้อง ให้ภาวนาอย่างนี้ตลอดไป อย่างต่ำประมาณ ๓๐ นาที อย่างสูงประมาณ ๑ ชั่วโมง

๔.นอน เวลานอนให้ค่อย ๆ เอนตัวลง พร้อมภาวนาตามไปว่า “นอนหนอ ๆ” จนกว่าจะนอนเรียบร้อย ขณะนั้นให้สติจับอยู่กับอาการเคลื่อนไหวของร่างกาย เมื่อนอนเรียบร้อยแล้ว

ให้เอาสติมาไว้ที่ท้องพร้อมภาวนาว่า “พองหนอ ยุบหนอ ฯ” ต่อไป ให้คอยสังเกตว่าจะหลับไปตอน พอง หรือตอนยุบ ^{๓๓}

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยประจำ ทุกปี ทางมหาวิทยาลัยได้ให้นิสิตออกไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามสถานที่ต่างๆ ของสำนัก ปฏิบัติวิปัสสนาที่มหาวิทยาลัยกำหนด ในที่นี้ขอยกตัวอย่างสำนักปฏิบัติวิปัสสนา ๒ แห่ง ดังนี้

๑. ศูนย์ปฏิบัติธรรมแก้มปัส ^{๓๔}

เดิมเป็นที่พักพิงของวิศวกร ช่าง และคนงานอื่น ๆ ของผู้ได้รับสัมปทานการสร้างถนน สามหล่มสัก-พิษณุโลก ช่วงระยะเวลา ๓ ปี (๒๕๐๐-๒๕๐๓) เมื่อสร้างถนนเสร็จแล้วได้ยกที่พัก เหล่านี้ให้แก่กรมทางหลวงแผ่นดิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้มาพบสถานที่ แห่งนี้ ซึ่งมีบ้านพักอยู่หลายหลังอยู่ในสภาพทรุดครุทรหมมาก จึงได้ติดต่อประสานงานกับกรมทางหลวง แผ่นดิน เพื่อขออนุญาตใช้สถานที่โดยทำการปรับปรุงซ่อมแซม ปลุกสร้างอาคารเพิ่มเติมตามความ เหมาะสม ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิวิปัสสนาแก่พระ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและประชาชนทั่วไป

ภูมิลักษณะของศูนย์แก้มปัส มีพื้นที่มากกว่า ๒,๐๐๐ ไร่ ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง ทำให้มี อากาศเย็นสบาย ส่งเสริมการปลูกป่า มีสระน้ำ มีต้นไม้ขนาดใหญ่เขียวจีร่มรื่นเจริญตา เหมาะที่จะ เป็นจุดสถานอย่างยิ่ง ตั้งอยู่ที่ ต.แก้มปัส อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ ระหว่างสายทางหลวงเอเชีย หมายเลข ๑๒ สายหล่มสัก-พิษณุโลก กม.ที่ ๕๕-๑๐๐ ต่อมาอาจารย์พร ซึ่งเป็นอาจารย์สอนท่าน หนึ่งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มอบสถานที่แห่งนี้ให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยดำเนินการ และมีคุณศรีเพ็ญ จัตุหะศรี รับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์ โดยมี วัตถุประสงค์และกิจกรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ จนถึงปัจจุบัน

๑. ส่งเสริมการปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนากรรมฐานแก่นิสิต นักศึกษา ทั้งบรรพชิตและ คฤหัสถ์

^{๓๓}พระธรรมธีรราชมหามุนี (โศภน ญาณสิริ ป.ธ. ๙), *วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน*, (กรุงเทพฯ: แคนนา กราฟฟิค, ๒๕๕๕), หน้า ๔๖-๔๘.

^{๓๔}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *๕๐ ปี อุดมศึกษา*, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๑-๑๕๒

๒.ชักชวนนักเรียนนักศึกษาเข้ามาเข้าค่ายอบรม ในระหว่างปิดภาคศึกษา หรือในเวลาว่าง เพื่อรวมกลุ่มพัฒนากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นพื้นฐานการเข้าสู่ปฏิบัติ

๓.ชักชวนและเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ให้มีโอกาสเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสัมมนา แลกเปลี่ยนวิชาความรู้ เพื่อหาทางส่งเสริมพระพุทธศาสนาในอันที่จะเข้าไปมีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนทุกชั้นทุกอาชีพ

๔.รวบรวมตำราทางพระพุทธศาสนาทุกประเภท ส่งเสริมอำนวยความสะดวกทุกอย่างให้กับผู้ค้นคว้าในหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาทุกแขนง

๕.ทำการวิจัยกิจกรรมการสอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามจุดประสงค์

๖.ส่งเสริมการศึกษาตามหลักศาสนา เพื่อให้เด็กทุกคนมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ ไม่ว่าจะศึกษาระดับไหนก็ตาม รู้จักช่วยเหลือตนเอง มีความมานะพยายามและแบ่งเบาภาระของผู้อื่นได้

๗.ส่งเสริมการเศรษฐกิจสังคมตามหลักศาสนา

๘.ส่งเสริมการปลูกป่า รักษาป่าและสภาพแวดล้อมมิให้ถูกทำลาย

๙.ส่งเสริมให้ข้าราชการใช้สถานที่เพื่อเข้าจัดกิจกรรมอบรม สัมมนาบุคลากรและทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของทางราชการ

๒. มหาจุฬาลงกรณ^{๓๕}

เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๑๗ คณะอุบาสกอุบาสิกาที่มาฟังธรรมและปฏิบัติธรรม ณ สำนักธรรมวิชัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร ได้ร่วมกันบริจาคทรัพย์จำนวน ๓๕๐,๐๐๐ บาท ซื้อที่ดินจำนวน ๑๕ ไร่ ของนางชวนชื่น ศิริวงษ์ ซึ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ ๓ ต.คงพญาเย็น อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ถวายมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้จัดสร้างเป็นศูนย์วิปัสสนากรรมฐานของมหาลัย

ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๑๗-๒๕๒๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ดำเนินการปรับปรุงบริเวณพื้นที่ และก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์ ๑ หลัง สร้างที่พักสงฆ์ ๕ หลัง สร้างถังเก็บน้ำฝน ๘ ถัง ติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ๑ เครื่อง ติดตั้งเครื่องสูบน้ำ ๑ เครื่อง ปลูกต้นไม้ยืนต้น ๒๐๐ ต้น ทำถนนลูกรังเชื่อมกับถนนที่มาจากตลาด อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๔๐ มหาวิทยาลัยได้ขุดสระน้ำ ๑ แห่ง ปลูกต้นไม้ยืนต้นกว่า ๕,๐๐๐ ต้น สร้างรั้วลวดหนามล้อมรอบที่ดินมหาจุฬาลงกรณ และดำเนินการให้รัฐออกโฉนดที่ดิน

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เป็นศูนย์บริการสถานที่แก่พระนิสิต เจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บริการสถานที่แก่โรงเรียน และประชาชนทั่วไปเพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรม เข้าค่ายพักแรม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ

๑. เป็นศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมของประชาชนทั่วไป
๓. เป็นศูนย์ฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน
๔. เป็นศูนย์กลางกิจกรรมด้านส่งเสริมศีลธรรม
๕. เพื่อเป็นศูนย์บริการสถานที่สำหรับค้นคว้าวิชาการของคณาจารย์และพระนิสิต

สรุปได้ว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ไทยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้น เพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ เป็นศูนย์วิทยาการต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติ ส่งเสริมการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป จึงจัดให้มีโครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และกำหนดให้นิสิตเข้าฝึกภาคปฏิบัติเป็นเวลาสิบวันติดต่อกัน เพื่อส่งเสริมให้นิสิตรู้วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างถูกต้อง และนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกฝนนำไปเผยแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย

๒.๔.๒ สถานที่จัดกิจกรรม

มหาวิทยาลัยได้ให้บริการแก่นิสิตในกิจกรรมต่อไปนี้ ได้แก่ มีการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียน เช่น การจัดสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีการบริการด้านงานทะเบียน การบริการนิสิตนานาชาติ มีการบริการด้านกายภาพที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนิสิต เช่น ที่พักนิตินิสิต สภาพแวดล้อม ห้องเรียน สถานที่ออกกำลังกาย บริการอนามัย การจัดจำหน่ายอาหาร มีการบริการด้านการแนะแนวและการให้คำปรึกษา มีการบริการด้านข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อนิสิตและศิษย์เก่า เช่น ศูนย์ยืมการศึกษา แหล่งทุนการศึกษาต่อ การบริการจัดหางาน แหล่งข้อมูลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหวในและนอกมหาวิทยาลัยที่จำเป็นแก่นิสิตและศิษย์เก่า มีการจัดโครงการเพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่นิสิตและศิษย์เก่าในรูปแบบต่าง ๆ มหาวิทยาลัยได้

สถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ควรเป็นสถานที่สัปปายะ คือ เป็นที่สบาย เหมาะต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการปฏิบัติกรรมฐาน ปลอดภัย

ไร่ล้มพิษ สถานที่เหมาะกับการปฏิบัติกรรมฐาน มีระเบียบ สะอาด ไม่สกปรกการเดินทางมีความสะดวกสบาย ไม่ไกลมากเกินไป การบริการเรื่องพักรักษาใจมีความสะอาด พอเพียงกับนิสิต ถูกสุขลักษณะเสี่ยงไม่ดั่งรบกวนในการปฏิบัติกรรมฐาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงสัปปายะไว้ว่า สัปปายะ คือ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดผล ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เลื่อมถอย มี ๗ ประการ ได้แก่^{๔๐}

๑. อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ
 ๒. โภจรสัปปายะ คือ ที่หาอาหาร ที่เที่ยววิชนาที่สมควร เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชน ที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป
 ๓. ภัสสรสัปปายะ คือ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ ๑๐ และพูดแต่พอประมาณ
 ๔. บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญา เป็นที่ปรึกษาเหมาะสม
 ๕. โภชนสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกิดผลต่อสุขภาพ อันไม่ยาก
 ๖. อุตุสัปปายะ คือ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น
 ๗. อิริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาปถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับจงกรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี
- สรุปได้ว่า สถานที่จัดกิจกรรมในการปฏิบัติกรรมฐาน ควรเป็นสถานที่ที่เจริญกรรมฐานแล้วทำให้จิตสงบเป็นสมาธิ เจียบสงบ ไม่มีคนพลุกพล่าน การเดินทางสะดวก อาหารเหมาะสม ที่พักอาศัยสะอาด ไม่มีกลิ่นรบกวน ไร่ล้มพิษ

^{๔๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘๖.

๒.๔.๓ การบริการพุทธศาสนาแก่สังคม^{๔๐}

การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหนึ่งในพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพึงให้บริการวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่างๆ ตามความถนัดและในด้านที่มหาวิทยาลัยมีความเชี่ยวชาญ การให้บริการวิชาการอาจให้เปล่าโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม ให้ทั้งองค์การภาครัฐและเอกชน องค์การอิสระ องค์การสาธารณะ ชุมชน และสังคมโดยกว้าง รูปแบบการให้บริการวิชาการมีความหลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่างๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม

การให้บริการวิชาการนอกจากเป็นการทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว มหาวิทยาลัยยังได้รับประโยชน์ในด้านต่างๆ คือ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของอาจารย์อันจะนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร มีการบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย พัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์สร้างเครือข่ายกับองค์กรต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งงานของนิสิตและเป็นการสร้างรายได้ของมหาวิทยาลัยจากการให้บริการวิชาการด้วย และในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา ในองค์ประกอบนี้การบริการวิชาการแก่สังคม จึงรวมถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีระบบและกลไกในการบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เป็นรูปธรรม กำหนดเป้าหมายในการให้บริการวิชาการให้ชัดเจนเพื่อเป็นกรอบในการจัดทำแผนดำเนินงานในการให้บริการวิชาการแก่สังคม มีการติดตาม กำกับ สนับสนุน การปฏิบัติงานตามพันธกิจด้านบริการทางวิชาการแก่สังคมของบุคลากรของมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับเป้าหมายของมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยมีภาระหน้าที่หลักในการให้การบริการวิชาการแก่สังคม ดังนี้

๑. ภาระงานด้านบริการทางวิชาการแก่สังคม และดำเนินงานตามภาระงานที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยมหาวิทยาลัยสร้างระบบจูงใจให้อาจารย์สนใจให้บริการทางวิชาการ ส่งเสริม สนับสนุนให้อาจารย์ให้บริการทางวิชาการ จัดหากิจกรรมหรือโครงการบริการทางวิชาการ และมีการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการให้บริการทางวิชาการ ซึ่งรวมถึงอาจารย์ประจำที่เป็นที่ปรึกษา เป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาภายนอกมหาวิทยาลัย หรือเป็นกรรมการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ให้แก่หน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชนต่อจำนวนอาจารย์ประจำทุกระดับ

กรรมการวิชาการ หมายถึง กรรมการร่างหลักสูตร กรรมการประเมินหลักสูตร กรรมการประเมินผล งานทางวิชาการ หรืออยู่ในกองบรรณาธิการของวารสารวิชาการต่าง ๆ

^{๔๐}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือ สกอ, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘-๑๙.

กรรมการการประมุขวิชาการที่มี ลักษณะการจัดเป็นประจำ ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ กรรมการประจำของหน่วยงานภาครัฐรวมทั้งการเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ภายนอกมหาวิทยาลัย

กรรมการด้านพระพุทธศาสนา หมายถึง กรรมการที่ทำงานเกี่ยวกับงานด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ

๒. จำนวนกิจกรรมหรือโครงการที่มหาวิทยาลัยได้จัดขึ้นเพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคม และชุมชนหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ชุมชน ประเทศชาติ และนานาชาติต่อจำนวนอาจารย์ประจำ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมหรือโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นแก่พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ สังคม ชุมชน ในด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณงามความดี เพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม สันติภาพ และความร่วมมือขององค์กรทางพระพุทธศาสนาและองค์กรอื่นๆ ในเวทีระดับประเทศ และระดับโลกต่อจำนวนอาจารย์ประจำ รวมถึงการบริการวิชาการและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีค่าตอบแทนและบริการแบบให้เปล่า โดยการบริการทางวิชาการ มีลักษณะดังต่อไปนี้

- ๑) บริการจัดฝึกอบรม สัมมนา และประชุมเชิงปฏิบัติการแบบเก็บค่าลงทะเบียน
- ๒) บริการจัดฝึกอบรม สัมมนา และประชุมเชิงปฏิบัติการในลักษณะการว่าจ้าง
- ๓) บริการจัดฝึกอบรม สัมมนา และประชุมเชิงปฏิบัติการ ในลักษณะการบริการวิชาการโดยไม่เก็บค่าบริการ
- ๔) การจัดสัมมนาและประชุมเชิงปฏิบัติการความร่วมมือด้านสันติภาพหรือด้านการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ โดยความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งในเวทีระดับประเทศหรือระดับโลก
- ๕) การเป็นองค์กรหลักในการประสานงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและบริการวิชาการ ทั้งในเวทีระดับประเทศหรือระดับโลก
- ๖) การบริการศึกษา วิจัย สำรวจ การวางแผน การจัดการ
- ๗) การบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์ สังคม ชุมชน หรือประเทศชาติ เช่น การบรรพชาและอุปสมบทเยาวชนภาคฤดูร้อน การปฏิบัติธรรมหรือเจริญภาวนา ในเทศกาลวันสำคัญ เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เทศกาลเข้าพรรษา ออกพรรษา หรือการบริการวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาอื่น ๆ
- ๘) บริการอื่นๆ ทั้งนี้ไม่นับรวมการเป็นวิทยากรที่ไม่ได้อยู่ในแผนของมหาวิทยาลัย

๓. ความพึงพอใจของผู้รับบริการทางวิชาการแก่สังคม เป็นการตอบสนองและแสดง รับผิดชอบต่อสังคมซึ่งถือเป็นบทบาทของมหาวิทยาลัยตามหลักการสากลของการอุดมศึกษา การตอบสนองดังกล่าวจะมีคุณภาพมากน้อยเพียงใดสามารถสะท้อนได้จากความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้งประชาชนผู้มารับบริการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งการสำรวจความพึงพอใจโดยทั่วไปจะพิจารณา ๔ ประเด็นสำคัญ คือ

- ๑) ความพึงพอใจด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ
- ๒) ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ
- ๓) ความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
- ๔) ความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ

แต่สำหรับมหาวิทยาลัย นอกจากความพึงพอใจในสี่ประเด็นข้างต้นแล้ว ยังรวมถึงความพึงพอใจ ต่อบทบาทของมหาวิทยาลัย ๓ ด้าน คือ การเป็นผู้เตือนสติสังคม การชี้นำสังคม และการตอบสนอง ต่อความต้องการของสังคม

๔. จำนวนแหล่งให้บริการวิชาการและวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติหรือ ระดับนานาชาติ โดยมหาวิทยาลัยทำหน้าที่เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ เป็นที่พึ่งพาในทางวิชาการ ในรูปแบบต่างๆ หรือทำหน้าที่ใดๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาขึ้นของชุมชนในด้านวิชาการและ การพัฒนาความรู้ ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ ข้อมูลพื้นฐานและเอกสาร หลักฐานอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ แหล่งให้บริการวิชาการและวิชาชีพ หมายถึงศูนย์หรือหน่วยงานที่ ให้บริการทางวิชาการและวิชาชีพเป็นประจำ เป็นที่พึ่งพาของสังคม จนเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ หรือนานาชาติ และต้องมีหลักฐานหรือเอกสารรับรองว่าเป็นแหล่งให้บริการทางวิชาการและ วิชาชีพ

๕. การนำความรู้และประสบการณ์จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการบริการมาใช้ ในการพัฒนาการเรียนการสอนหรือการวิจัย คือการที่อาจารย์นำองค์ความรู้และประสบการณ์จาก การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและให้บริการวิชาการ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนหรือการวิจัย โดยมีแผนในการนำความรู้และประสบการณ์จากการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาและให้บริการวิชาการมาใช้ในการเรียนการสอนหรือการวิจัย มีโครงการวิจัยหรือ ผลงานการวิจัยที่เกิดจากการนำความรู้และประสบการณ์จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ ให้บริการวิชาการ และมีโครงการที่มีการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนหรือการวิจัยกับการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาและให้บริการวิชาการ

๖. ความสำเร็จในการให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตามพันธกิจของ มหาวิทยาลัย คือระดับความสำเร็จในการให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาการเป็นที่พึ่งทาง

วิชาการด้านพระพุทธศาสนาให้แก่คณะสงฆ์ สังคม ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ เป็นไปตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยและได้ใช้องค์ความรู้จากการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน รวมทั้งได้นำความรู้จากการวิจัย หรือการค้นคว้าไปใช้ในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน โดยมีแผนหรือโครงการในการให้บริการด้านพระพุทธศาสนาตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยมีการให้บริการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคมตามแผนหรือโครงการในการให้บริการอย่างครบถ้วนตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย มีโครงการที่มีการบูรณาการเรียนการสอน การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในการให้บริการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม มีผลงานวิจัยหรือผลงานสร้างสรรค์ หรือการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดจากการบูรณาการงานบริการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม และมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรในชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้

๑. จำนวนของผู้รับบริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ที่จัดขึ้นในนามมหาวิทยาลัยต่อจำนวนอาจารย์ประจำ คือจำนวนพระภิกษุสามเณรหรือบุคคลทั่วไปที่เข้ารับบริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาที่จัดขึ้นในนามมหาวิทยาลัยต่อจำนวนอาจารย์ประจำ เช่น การบริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาในระดับประกาศนียบัตรและระดับปริญญาตรี การบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน การจัดอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานหรือบวชนกข้ามบารมีในวันสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา

๒. โครงการหรือกิจกรรมบริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคมที่นิสิตปฏิบัติศาสนกิจดำเนินการ ต่อจำนวนนิสิตปฏิบัติศาสนกิจทั้งหมด คือโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่นิสิตปฏิบัติศาสนกิจดำเนินการหรือจัดให้มีขึ้นในช่วงระหว่างการศึกษาปฏิบัติศาสนกิจ หรือบริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคมและชุมชน เพื่อพัฒนาสังคม ชุมชน และประเทศชาติในทุกมิติในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

สรุปได้ว่า การบริการพระพุทธศาสนาแก่สังคมถือว่าเป็นพันธกิจสำคัญของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ให้การศึกษาค้นคว้า วิจัยทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคม เผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน เพื่อให้คนในสังคมมีปัญญาในการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข การบริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์ สังคม ชุมชน หรือประเทศชาติ เช่น การบรรพชาและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน การปฏิบัติธรรมหรือเจริญภาวนาในเทศกาลวันสำคัญ เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เทศกาลเข้าพรรษา ออกพรรษา หรือการบริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาอื่น ๆ

๒.๔.๔ การส่งเสริมการจัดกิจกรรมทำนุบำรุง ศิลปะ วัฒนธรรม^{๔๒}

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมถือเป็นพันธกิจสำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย ดังนั้นมหาวิทยาลัย จึงต้องมีระบบและกลไกควบคุมการดำเนินงานด้านนี้ให้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพ โดยอาจมีจุดเน้นเฉพาะที่แตกต่างกันตามปรัชญาและธรรมชาติของแต่ละมหาวิทยาลัย และมีการบูรณาการเข้ากับการผลิตบัณฑิต งานวิจัย และการบริการทางวิชาการ รวมทั้งดำเนินการ เพื่อให้เกิดการพัฒนามาตรฐานการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ๕ ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านนโยบาย ด้านการส่งเสริม ด้านการสนับสนุน ด้านการสร้างมาตรฐาน และด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่สากล อันจะเป็นกลไกในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างสรรค์ ส่งเสริมภูมิปัญญาไทยให้เป็นรากฐานการพัฒนาองค์ความรู้ที่ดี ขึ้น โดยมีการถือหลัก ดังนี้

๑. มีระบบและกลไกในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมีนโยบาย แผนงาน โครงสร้าง และการบริหารจัดการงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้งการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน เผยแพร่วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการปรับใช้ศิลปวัฒนธรรมต่างประเทศ โดยมีความสมดุล ระหว่างการปฏิบัติงานภายในและภายนอก ตามจุดเน้นของมหาวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยมหาวิทยาลัยมีการดำเนินการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ส่งเสริม การบูรณาการศิลปวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตประชาคมและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายและแผนงาน ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่นำไปสู่การสร้างสรรคงานด้าน ศิลปวัฒนธรรม การสนับสนุนงบประมาณ การจัดหาแหล่งทุนเพื่อการดำเนินงานด้าน ศิลปวัฒนธรรม การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การกำหนดหรือสร้าง มาตรฐานด้านศิลปวัฒนธรรม การเผยแพร่ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม

๒. โครงการหรือกิจกรรมในการอนุรักษ์ พัฒนา และสร้างเสริมเอกลักษณ์ ศิลปะและ วัฒนธรรม คือโครงการหรือกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยดำเนินการทำนุบำรุง อนุรักษ์ พัฒนา และสร้าง เสริมวัฒนธรรม รวมถึงศิลปวัฒนธรรมและชีวิตวัฒนธรรมให้แก่นิสิต ทั้งนี้ในการสนับสนุน ดังกล่าวอาจกระทำโดยผ่านกระบวนการสร้างบัณฑิต งานวิจัยและนวัตกรรม การบริการ ทางวิชาการ หรืออาจเป็นการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งลักษณะ กิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรม ประกอบด้วยโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและ ภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและ ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณีไทยทั้งของท้องถิ่นและของชาติ โครงการหรือกิจกรรมที่ ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและศรัทธาในมหาวิทยาลัยทางศาสนา โครงการหรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิด

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕-๘๓.

ระบบคุณค่าหรือค่านิยมที่นับถือความดีงามและคุณธรรมจริยธรรม โครงการหรือกิจกรรมการ
แสดงศิลปวัฒนธรรมไทย

๒.๑) ลักษณะของโครงการ หรือศิลปวัฒนธรรม

ลักษณะโครงการหรือกิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรม เช่น

๑) โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและความภาคภูมิใจใน
วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทาง
วัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย ซึ่งเกี่ยวข้องกับ
กับปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิต คือ อาหารพื้นบ้าน ยารักษาโรคและการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน เสื้อผ้า
เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน บ้านเรือนหรือการตกแต่งอาคาร สถานที่ โดยเน้น
วัฒนธรรมไทยหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่หน่วยงานจัดขึ้นเองโดยตรง
เช่น การจัดงานหรือนิทรรศการทางวัฒนธรรมกิจกรรมการประกวดที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือ
วิถีชีวิต หรือกิจกรรมที่หน่วยงานจัดสอดแทรกเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมหลักอื่น ๆ เช่น การจัด
เลี้ยงอาหารพื้นบ้านในงานสัมมนาในระดับต่างๆ หรือการรณรงค์ให้บุคลากรและนิสิตแต่งกายชุด
พื้นบ้าน การนำผ้าพื้นบ้านมาตัดเป็นเสื้อ ๕ ส หรือแบบฟอร์มประจำหน่วยเป็นต้น ตลอดจนการ
สนับสนุนให้มีกลุ่มหรือชมรมผู้สนใจกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ขึ้นในหน่วยงานเช่น กลุ่ม
ดนตรีไทย กลุ่มวรรณกรรม เป็นต้น

๒) โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจใน
ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยทั้งของท้องถิ่นและของชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง แบบ
แผนการประพฤติปฏิบัติในโอกาสหรือเทศกาลต่างๆ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของชุมชนท้องถิ่น
ภายใต้ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงศรัทธา ความเชื่อ และค่านิยมเพื่อให้สามารถนำมาปฏิบัติอย่าง
เหมาะสมกับยุคสมัย ตัวอย่างกิจกรรม ได้แก่ วันไหว้ครู วันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันทำบุญใน
เทศกาลต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา

๓) โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและศรัทธาในมหาวิทยาลัย
ทางศาสนา ที่มุ่งเน้นเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดสันติสุขในปัจเจกบุคคลและสังคมโลก ตัวอย่างกิจกรรม
เช่น การสวดมนต์ การทำบุญตักบาตร การปฏิบัติธรรมในวันสำคัญ ๆ ทางพุทธศาสนา การหล่อเทียน
เข้าพรรษา กฐิน ผ้าป่า

๔) โครงการหรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดระบบคุณค่าหรือค่านิยมที่นับถือความดีงาม
และคุณธรรมจริยธรรมในยุคปัจจุบัน ซึ่งต้องคำนึงถึงบริบทและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เรื่อนั้นตั้งอยู่ใน
ยุคปัจจุบัน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้มีทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอยู่นอกขอบเขต รูปแบบงาน
ในเรื่องวิถีชีวิตของไทยหรือประเพณีไทย หรือที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยทางศาสนา ซึ่งนอกจาก

เป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์ให้เกิดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบแล้วยังช่วยสร้างกิจกรรมเพื่อการดึงดูดให้เยาวชนไทยเกิดความตระหนักในเรื่องระบบคุณค่าและคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น ตัวอย่างกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่ายพุทธบุตร ค่ายพัฒนาทักษะชีวิต การเข้าค่ายหรือกิจกรรมพัฒนาจิต เป็นต้น ซึ่งอาจจัดสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น นักเรียน นิสิต เยาวชน บุคลากร สมาชิกในชุมชน

๕) โครงการหรือกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย เช่น กิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่ายพุทธบุตร ค่ายพัฒนาทักษะชีวิต การเข้าค่ายหรือกิจกรรมพัฒนาจิต

สรุปได้ว่า การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ถือว่าเป็นพันธกิจสำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดการพัฒนามาตรฐานการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ๕ ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านนโยบาย ด้านการส่งเสริม ด้านการสนับสนุน ด้านการสร้างมาตรฐาน และด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่สากล อันจะเป็นกลไกในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างสรรค์ ส่งเสริมภูมิปัญญาไทยให้เป็นรากฐานการพัฒนาองค์ความรู้ที่ดีขึ้น โดยการสนับสนุนส่งเสริมนิสิตในการจัดกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน การสนับสนุนนิสิตเข้าสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดเข้าค่ายอบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน การส่งเสริมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม กิจกรรม สวดมนต์ การปฐมนิเทศแก่นิสิตอาสาเดิมปัญญาแก่สังคม เป็นต้น

๒.๔.๕ การส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา

มหาวิทยาลัยร่วมกับส่วนงานต่างๆ ในการจัดงานวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติได้แก่กิจกรรมวันวิสาขบูชา กิจกรรมเกี่ยวกับเนื่องกับเทศกาลเข้าพรรษา กิจกรรมวันแม่และวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมวันพระปิยมหาราช เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรักษาวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแห่งชาติ การแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณของแผ่นดิน คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์ผู้สถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้วยกิจกรรมการแสดงออก ได้แก่การจัดนิทรรศการ การจัดพิธีถวายพระพร การเจริญพระพุทธมนต์ เจริญพระเกียรติ พิธีการวางพวงมาลา เป็นต้น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและศรัทธาในมหาวิทยาลัยทางศาสนา ที่มุ่งเน้นเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดสันติสุขในปัจเจกบุคคลและสังคมโลก ตัวอย่างกิจกรรมสำคัญที่มหาวิทยาลัยได้จัดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนา

๑) วันวิสาขบูชาโลก เกิดจากการประชุมครั้งแรกของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ

ประเทศไทย โดยเป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลองวិสาขบุชานานาชาติ สมาคมมหาวิทยาลัย
พระพุทธศาสนานานาชาติ (สมพน) ได้ถือปฏิบัติขึ้นในเหตุการณ์ครั้งนั้น ได้รับการจดทะเบียนอย่าง
เป็นทางการภายใต้กฎหมายไทย เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สหประชาชาติ ได้ยอมรับ
ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒/๑๙๙๙ ในวาระมติ
สหประชาชาติทั่วไป ที่ ๕๔ ยอมรับวันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากล และกำหนดให้มีการจัด
ปฏิบัติการตามความเหมาะสม ที่สำนักงานสหประชาชาติ และสำนักงานสหประชาชาติอื่น ๆ
ในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี

วิสาขบูชาโลกครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับมหาเถรสมาคมและรัฐบาลไทย เป็นเจ้าภาพจัดงานประชุมผู้นำ
ชาวพุทธโลกว่าด้วยวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัด
นครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ การประชุมครั้งนี้เน้นส่งเสริมการศึกษา
การปฏิบัติงานเผยแผ่ และการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา รวมทั้งร่วมกันจัดการเฉลิมฉลอง
วันวิสาขบูชาทั้งที่ศูนย์ประชุมใหญ่และศูนย์ประชุมประจำภูมิภาค

วิสาขบูชาโลกครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๘
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดประชุมชาวพุทธนานาชาติว่าด้วยวันวิสาขบูชา ณ
หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ การประชุมครั้ง
นี้ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้พุทธมณฑลเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาแห่งโลก เป็น
ศูนย์ประสานงานระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนาและส่งเสริมแลกเปลี่ยนแหล่งข้อมูลทาง
พระพุทธศาสนา

วิสาขบูชาโลกครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๗-๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดประชุมชาวพุทธนานาชาติว่าด้วยวันวิสาขบูชา ณ
หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ การประชุมครั้งนี้
เน้นเรื่องสันติภาพโลก ความร่วมมือระหว่างพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ การพัฒนาแบบยั่งยืน และ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วิสาขบูชาโลกครั้งที่ ๔ ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ร่วมมือกับมหาเถรสมาคมและรัฐบาลไทย จัดประชุม
ชาวพุทธนานาชาติว่าด้วยวันวิสาขบูชาวันสำคัญของสหประชาชาติ ณ หอประชุมพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ การประชุมครั้งนี้มีผู้นำชาวพุทธ
นักวิชาการ และผู้แทนจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เดินทางมาร่วมประชุมกว่า ๒,๐๐๐ คน โดยเน้น

เรื่องพระพุทธศาสนากับธรรมาภิบาล และเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เจริญพระชนพรรษาครบ ๘๐ พรรษา

วิสาขบูชาโลกครั้งที่ ๕ ระหว่างวันที่ ๑๘-๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๑
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ร่วมมือกับเถรสมาคม และรัฐบาลไทย จัดพิธีฉลองวัน
วิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ณ หอประชุม พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุม
สหประชาชาติ กรุงเทพฯ

วิสาขบูชาโลกครั้งที่ ๖ การจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชาโลก เรื่อง
“พระพุทธศาสนากับการแก้วิกฤติการณ์ของโลก” วันที่ ๔-๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒
ณ หอประชุมพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถ.ราชดำเนินนอก
กรุงเทพฯ

วิสาขบูชาโลกครั้งที่ ๗ การจัดประชุมชาวพุทธนานาชาติ เนื่องในวันวิสาขบูชาวันสำคัญ
สากลของโลก ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๓ เรื่อง “การฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์ของโลกตามทัศนะ
ชาวพุทธ” Global Recovery: The Buddhist Perspective วันที่ ๒๓-๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓
ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และศูนย์ประชุม
สหประชาชาติ ถ.ราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร^{๔๓}

๒) การจัดสร้างพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์หลักที่มีความสำคัญที่สุดต่อ
พระพุทธศาสนา เพราะได้ประมวลพระพุทธพจน์อันเป็นสัจธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้อย่าง
ครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุดยิ่งกว่าคัมภีร์อื่นใด นอกจากนี้พระไตรปิฎกยังเป็นหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องยืนยันถึงวิสัยทัศน์ของ
พระพุทธศาสนาว่า ได้อุบัติขึ้นและดำรงอยู่สืบต่อกันมาเห็นเวลายาวนานเพียงใด ดังนั้น
พระไตรปิฎกจึงเป็นมรดกอันล้ำค่าที่พุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า ทั้งที่เป็นบรรพชิต และคฤหัสถ์
ควรจะได้ช่วยกันเชิดชู ทะนุบำรุง และหมั่นศึกษาพระปริยัติธรรมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพิ่มพูน
พระปฏิบัติธรรมให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของตน ๆ เพื่อจะได้เป็นปัจจัยให้ได้ดื่มอมรสแห่ง
พระปฏิเวธธรรมชั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และผู้มีรายชื่อ ได้ประชุม
ปรึกษาหารือกันเป็นเบื้องต้น และต่างมีความคิดเห็นร่วมกันว่า พระไตรปิฎกที่ตรวจชำระและ
จัดพิมพ์ขึ้นใหม่นี้ให้ชื่อว่า มหาจุฬาเตปิฎก หรือเรียกชื่อภาษาไทยว่า พระไตรปิฎกฉบับ

^{๔๓}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด ๒๕๕๓),

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจชำระไว้ว่าให้ทำการตรวจสอบเทียบเคียงอย่างละเอียดถี่ถ้วนกับพระไตรปิฎกฉบับต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศและภายนอกประเทศ เช่น พระไตรปิฎกฉบับฉันทะสังคายนา พระไตรปิฎกฉบับสนามรัฐ พระไตรปิฎกฉบับอักษรสิงหล และพระไตรปิฎกฉบับอักษรโรมัน Pali Text Society เป็นต้น

ผลการตรวจชำระและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยในช่วงต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ประกอบด้วยผลการตรวจชำระและจัดพิมพ์อรรถกถาฉบับเดียวกันสำเร็จเรียบร้อยในช่วงต้นปี ๒๕๓๕ คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยและสภามหาวิทยาลัยมีมติให้จัดงานสมโภชพระไตรปิฎกขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญทั้งหมด ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
๒. เพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่ผู้มีอุปการคุณต่อพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธบริษัทได้ร่วมบำเพ็ญกุศลและอนุโมทนา
๔. เพื่อเผยแพร่พระไตรปิฎกและอรรถกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
๕. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก และพระบรมวงศานุวงศ์^{๔๔}

สรุปว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและศรัทธาในมหาวิทยาลัยทางศาสนา ที่มุ่งเน้นเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดสันติสุขในปัจเจกบุคคลและสังคมโลกในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การส่งเสริมการจัดทำพระไตรปิฎกฉบับสากลเผยแพร่ การส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การประชุมทางวิชาการสภาพแวดล้อมของโลก การจัดอาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา การก่อสร้างอาคารพุทธมณฑลพุทธศาสนาโลก เป็นต้น

๒.๔.๖ กิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์

พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้นำในด้านจิตวิญญาณของมนุษย์ (Spiritual Guide) ทำหน้าที่ให้การศึกษาของประชาชน เป็นผู้นำในการพัฒนาชนบท พระสงฆ์ทำงานพัฒนาก็เพื่อให้ตนเองและสังคมบรรลุถึงอิสรภาพ (วิมุตติ) ๔ ขั้นตอน คือ^{๔๕}

^{๔๔} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๕๐ ปี อุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๔-๑๒๐.

^{๔๕} สนิทไชยวงศ์ถด, มหาจุฬาฯ วิชาการ, พุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๓๔.

๑. อิศรภาพขั้นพื้นฐาน คือ หลุดพ้นจากความอวดอยาก หิวโหย ไร้ที่อยู่อาศัย ไร้ยารักษาโรค ขาดแคลนปัจจัย ๔

๒. อิศรภาพทางสังคม คือการมนุษย์สามารถรวมกันได้โดยไม่เบียดเบียนกัน มีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

๓. อิศรภาพทางความคิด คือ ความสามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ได้อย่างไม่มีสิ่งใดมาครอบงำความคิด

๔. อิศรภาพทางจิต คือ จิตใจไม่ตกเป็นทาสอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส คือ โลก โกรธ หลง

สายจิตร์ สิงหนสิน ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของงานสังคมสงเคราะห์^{๔๖}

๑. ป้องกันปัญหา โดยการจัดกิจกรรมเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และได้ผ่อนคลายความเครียด

๒. ใช้กิจกรรมเป็นการส่งเสริมและฟื้นฟูสมรรถภาพแก่สมาชิกในกลุ่ม

๓. พิจารณาและแก้ไขบุคลิกภาพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยใช้กิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสม

๔. แก้ไขปัญหาโดยการใช้กิจกรรม เช่น กลุ่มผู้ป่วย ช่วยให้บุคคลเหล่านั้นแก้ไข ปัญหาและฟื้นฟูสมรรถภาพทุกๆ ด้าน

วันทนีย์ วาสิกะสินและนางลักษณ์ เอมประดิษฐ์ กล่าวถึงขอบข่ายของงานสังคมสงเคราะห์ เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนกลุ่มสังคมให้ดีขึ้น ได้แก่^{๔๗}

๑. บริการที่ให้กับคนและกลุ่ม ซึ่งด้อยโอกาสในสังคม เช่น คนพิการและทุพพลภาพ คนป่วย คนชรา ชนกลุ่มน้อย เด็กกำพร้าไร้ที่พึ่งและพวกที่อพยพเข้ามาในชุมชน หรือสมาชิกใหม่ในชุมชน

๒. บริการที่ให้เพื่อให้เกิดความคุ้มครองป้องกันในกรณีที่เกิดภัยพิบัติ เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคระบาดร้ายแรง ทหารผ่านศึกและภาวะอันตราย

๓. บริการในเรื่องป้องกันการรักษาและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาสวัสดิการสำหรับเด็ก คนชรา และบุคคลที่อยู่โดดเดี่ยวซึ่งต้องการความช่วยเหลือ

^{๔๖}สายจิตร์ สิงหนสิน, สังคมสงเคราะห์จุลภาค, (กรุงเทพฯ: สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ๒๕๔๐), หน้า ๕๖-๕๘.

^{๔๗}วันทนีย์ วาสิกะสินและนางลักษณ์ เอมประดิษฐ์, แนวคิดและวิธีการทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพฯ: แพรววิทยา ๒๕๒๘), หน้า ๑๖.

สรุปได้ว่าพระสงฆ์นอกจากเป็นผู้นำในด้านจิตวิญญาณ แล้วยังทำหน้าที่เป็นผู้นำในการช่วยเหลือพัฒนาชนบทควบคู่กันไปด้วย ซึ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนในการจัดกิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ต่างๆ เช่นการแจกทุนการศึกษาแก่เด็ก แก่พระสงฆ์ที่เป็นนิสิต และนิสิตคฤหัสถ์ยากจน การช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ให้การเรียนรู้พุทธศาสนากับชาวเขา กิจกรรมการสงเคราะห์คนยากไร้ด้านอาหาร กิจกรรมฝึกอาชีพให้กับผู้ยากไร้ เป็นต้น

๒.๔.๗ การจัดการศึกษา ๔ คณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดสอนระดับปริญญาตรีตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๕๐ เป็นต้นมา ปัจจุบันเปิดสอนใน ๔ คณะ ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ดังนี้

๑) คณะพุทธศาสตร์^{๔๘}

คณะพุทธศาสตร์จัดตั้งขึ้นเป็นคณะแรก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๑ เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ในด้านภาษาบาลี สันสกฤต พระพุทธศาสนา ศาสนาและปรัชญา แบ่งเป็น ๔ ภาควิชา คือ ภาควิชาภาษาบาลี ภาควิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาศาสนาและปรัชญา และภาควิชาการศีกษา ปัจจุบันมีการจัดการศึกษา ดังนี้

ระดับปริญญาตรี

๑. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
๒. สาขาวิชาพระอภิธรรม
๓. สาขาวิชาศาสนา
๔. สาขาวิชาปรัชญา
๕. สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์
๖. ภาษาบาลี
๗. สาขาวิชาภาษาสันสกฤต
๘. สาขามหายานศึกษา
๙. สาขาวิชาพุทธศิลปกรรม
๑๐. สาขาวิชา Mahayana Studies
๑๑. สาขาวิชา Buddhism and Management
๑๒. สาขาวิชา Chinese Buddhism

^{๔๘}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คณะพุทธศาสตร์, (<http://www.mcu.ac.th/site/news> : สืบค้นเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕), ออนไลน์.

๑๓. สาขาวิชา Buddhist Leadership

ระดับปริญญาโท-เอก

๑. สาขาวิชาบาลี
๒. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 - ๒.๑ สำหรับพระภิกษุ
 - ๒.๒ สำหรับฆราวาส
๓. สาขาวิชาปรัชญา
๔. สาขาวิชาธรรมนิเทศ
๕. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ
๖. สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา
๗. สาขาวิชามหาดยาศึกษา
๘. สาขาวิชา สันสกฤต

คณะพุทธศาสตร์ มีเป้าหมายผลิตพุทธศาสตรบัณฑิต ให้มีคุณธรรมและจริยธรรม มีปฏิพาน่าเลื่อมใสและเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา พุทธศาสตรบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะพุทธศาสตร์ สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนองงานคณะสงฆ์ และปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือสถาบันต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีพื้นฐานการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอกต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. มุ่งพัฒนาคณะพุทธศาสตร์และบุคลากรให้สามารถปฏิบัติการกิจหลักด้านการผลิตบัณฑิต การพัฒนาวิชาการ การวิจัย การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. มุ่งพัฒนาคุณภาพของนิสิตให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม มีศรัทธา อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สถาบันสังคมและพระพุทธศาสนา

๓. มุ่งพัฒนาคณะพุทธศาสตร์ให้ป็นศูนย์กลางการศึกษาวិชาการด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และบาลีสันสกฤต

๔. มุ่งสนองนโยบายของมหาเถรสมาคม คณะสงฆ์และรัฐบาลในการดำเนินกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา

สรุปว่า คณะพุทธศาสตร์ มีเป้าหมายผลิตพุทธศาสตรบัณฑิต ให้มีคุณธรรมและจริยธรรม มีปฏิปทาน่าเลื่อมใสและเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา โดยมุ่งผลิตบัณฑิตให้สามารถอธิบายให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคม ให้มีความรู้แตกฉานในภาษาบาลีและพระไตรปิฎก ให้มีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และให้สามารถสอนพระอภิธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) คณะครุศาสตร์^{๔๕}

คณะครุศาสตร์จัดตั้งขึ้นเป็นคณะที่ ๒ ต่อจากคณะพุทธศาสตร์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ เพื่อให้สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนได้ เพื่อยึดมั่นต่อการปฏิบัติอันพึงประสงค์ในการเผยแผ่และสามารถดำเนินการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันคณะครุศาสตร์ มีการจัดการศึกษา ๕ สาขาวิชา

๑.ภาควิชาการบริหารและการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์

- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

๒.ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๓.ภาควิชาปริยัติธรรมและจริยศึกษา

- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจริยศึกษา
- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษาและการแนะแนว
- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

๔.หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

๕. หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

วัตถุประสงค์

^{๔๕}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์, (<http://www.mcu.ac.th/site/news> : สืบค้นเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕), ออนไลน์.

๑) เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและบุคคลทั่วไป หรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ทางการศึกษา หรือมีคุณวุฒิการศึกษา เพื่อเพิ่มพูนวิทยฐานะและความรู้ความสามารถในวิชาการอันจะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาสังคมในวิชาชีพครู อันมีคุณธรรม จริยธรรมที่ถูกต้อง

๒) เพื่อผลิตบุคลากรทางการศึกษาให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจ และปัญญา และให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

๓) เพื่อให้บริการทางวิชาการด้วยการส่งเสริมและเผยแผ่ความรู้ทางวิชาการแก่วัด ชุมชน และสังคม

๔) เพื่อนำเอาวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในวิชาชีพครูด้านการบริหาร การบริการและงานวิจัยอีกทางหนึ่ง

สรุปว่าคณะครุศาสตร์มุ่งพัฒนาบัณฑิตให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำทางจิตใจและปัญญา ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารการศึกษา

ให้เป็นผู้มีศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการบริหาร การศึกษาของคณะสงฆ์ มีความสามารถในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ๆ และให้เข้าใจบทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน

๓) คณะมนุษยศาสตร์^{๕๐}

คณะมนุษยศาสตร์ เดิมชื่อว่า คณะเอเชียอาคเนย์ จัดตั้งขึ้นเมื่อ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ให้มีองค์ความรู้และความเข้าใจประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ และภาษาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ในบริเวณที่ ประเทศไทยตั้งอยู่ และสามารถประยุกต์ความรู้เพื่อทำนุบำรุงและเผยแผ่พุทธธรรม ปัจจุบัน คณะมนุษยศาสตร์จัดหลักสูตรการศึกษา ดังนี้

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

๑. สาขาวิชาภาษาไทย
๒. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
๓. สาขาวิชาประวัติศาสตร์
๔. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
๕. สาขาวิชาจิตวิทยา

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

^{๕๐}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คณะมนุษยศาสตร์, (<http://www.mcu.ac.th/site/news>) : สืบค้นเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕), ออนไลน์.

๑. สาขาวิชาชีวิตและความตาย

๒. สาขาวิชาภาษาศาสตร์

๓. พุทธศาสตร์และศิลปแห่งการใช้ชีวิต

๓. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

สรุปว่าคณะมนุษยศาสตร์ มุ่งผลิตบัณฑิตและบุคลากรให้มีองค์ความรู้และความเข้าใจ ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติสามารถประยุกต์ความรู้เพื่อทำนุบำรุง และเผยแผ่พุทธธรรม โดยมุ่งมั่นให้นิสิตให้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพระพุทธานุภาพ มีความสามารถใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้อย่างถูกต้อง สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการ เผยแผ่หลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในการ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสามารถใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในการสื่อสารกับนานา ประเทศ

๔) คณะสังคมศาสตร์^{๕๐}

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ เพื่อรองรับการปรับปรุงหลักสูตรใหม่พุทธศักราช ๒๕๒๖ จากระบบเดิม ๒๐๐ หน่วยกิต เป็นระบบสากล คือ ๑๕๐ หน่วยกิต กล่าวคือ นิสิตตั้งแต่รุ่นแรกถึงรุ่นที่ ๓๒ ต้องศึกษาถึง ๒๐๐ หน่วยกิต จึงจะ สมบูรณ์และมีสิทธิ์ได้รับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ คณะสังคมศาสตร์ ได้แยกการบริหารการศึกษาจากคณะอื่นๆ อย่างเป็นอิสระเป็นคณะแรกของมหาวิทยาลัย เพื่อความ คล่องตัวในด้านการบริหารจัดการ และได้เปิดเรียนหลักสูตร สาขาวิชาสังคมวิทยา ในภาควิชา สังคมศาสตร์ เป็นหลักสูตรแรก ตามด้วยหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ตามลำดับ

คณะสังคมศาสตร์ เป็นคณะที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ จึงต้องการผู้ที่เสียสละและอุทิศตนทาง วิชาการอย่างจริงจัง ทางมหาวิทยาลัยจึงได้แต่งตั้ง พระมหาสารม พิชญโม ป.ธ. ๖, พธ.บ., M.A. เป็นคณบดีรูปแรก เพื่อรับภาระอันยิ่งใหญ่และท้าทาย จนเป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร คณาจารย์และ นิสิตจวบจนปัจจุบัน และได้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องภายใต้คำขวัญที่ว่า "ศึกษาดี มีใจมุ่งมั่น สร้างสรรค์คุณธรรม นำสังคม" นอกจากนี้ คณะสังคมศาสตร์ยังเป็นคณะแรกที่จัดให้มีกิจกรรม เสริมหลักสูตรแก่นิสิตภายในคณะอย่างเป็นระบบ

^{๕๐}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คณะสังคมศาสตร์, (<http://www.mcu.ac.th/site/news> : สืบค้นเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕), ออนไลน์.

ปัจจุบันคณะสังคมศาสตร์ ได้เปิดหลักสูตรดำเนินการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่างๆ ดังนี้

ก) ส่วนกลาง

๑) สาขาวิชารัฐศาสตร์

๑.๑ วิชาเอกการเมืองการปกครอง

๑.๒ วิชาเอกการบริหารธุรกิจ

๒) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

๓) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ข) ส่วนภูมิภาค

๑. วิทยาเขตหนองคาย

- สาขาวิชารัฐศาสตร์

๒. วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

- สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

๓. วิทยาเขตเชียงใหม่

- สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
- สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

๔. วิทยาเขตขอนแก่น

- สาขาวิชารัฐศาสตร์
- สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

๕. วิทยาเขตนครราชสีมา

- สาขาวิชารัฐศาสตร์

๖. วิทยาเขตอุบลราชธานี

- สาขาวิชารัฐศาสตร์

๗. วิทยาเขตแพร่

- สาขาวิชารัฐศาสตร์

๘. วิทยาเขตสุรินทร์

- สาขาวิชารัฐศาสตร์ (เอกการเมืองการปกครองและเอกการบริการรัฐกิจ)

๙. วิทยาเขตพะเยา

- สาขาวิชารัฐศาสตร์

๑๐. วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

- สาขาวิชารัฐศาสตร์ (เอกการเมืองการปกครอง)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำจิตใจและปัญญา มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม

จัดการศึกษาและวิจัยอย่างมีคุณภาพ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการวิชาการด้านสังคมศาสตร์กับพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนา มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล และสันติสุข

บริการวิชาการอย่างมีคุณภาพ มุ่งมั่นในการให้บริการวิชาการด้านสังคมศาสตร์และพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์และสังคม รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ และความร่วมมืออันดีระหว่างพุทธศาสนิกชนในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา

บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มุ่งพัฒนาการบริหารจัดการตามหลักนิติธรรม จริยธรรม ความสำนึกรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใสตรวจสอบได้ และความคุ้มค่า รวมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

สรุปว่า คณะสังคมศาสตร์ ได้มุ่งผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำจิตใจและปัญญา มีโลกทัศน์กว้างไกล มีการจัดการศึกษาและวิจัยอย่างมีคุณภาพ มีการบริการวิชาการอย่างมีคุณภาพ และมีการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เฉลิมชัย ปัญญาติ ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และการสร้างอัตลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการศึกษาในกระบวนการสร้างและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยสามารถจำแนกอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นได้เป็นสองลักษณะ โดยเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น โดยกลุ่มคนที่แตกต่างกันและมองเห็นผลการดำเนินงานที่แตกต่างกันอัตลักษณ์ที่กล่าวถึงในส่วนแรกเป็นอัตลักษณ์ที่คนภายในสร้างขึ้น ที่มองว่าองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เน้นการเข้ามา

ส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นตัวแทนของประชาชน สำหรับอัตลักษณ์ในส่วนที่สองเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น โดยคนภายนอก ที่มองจากการใช้อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในทางที่ไม่เหมาะสม การดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่ได้มีการให้ความสำคัญกับท้องถิ่นตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง โดยสังเกตจากอาคารสถานที่ เครื่องแต่งกาย และผลผลิตที่ออกมาในรูปของระบบสาธารณูปโภค ๒. ผลการศึกษาถึงการซ้อนทับ การเลื่อนไหลของอัตลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล อัตลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกิดการซ้อนทับระหว่างอัตลักษณ์ของบุคคล(Personnel Identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) อัตลักษณ์ทางสังคม จึงเป็นการรวมกันระหว่างอัตลักษณ์ของบุคคลหลายๆ คนเข้าด้วยกัน ซึ่งทำให้เกิดการซ้อนทับและเลื่อนไหลไปตามบริบทแวดล้อม บางครั้งเลือกที่จะหยิบใช้อัตลักษณ์ส่วนบุคคล บางครั้งเลือกที่จะหยิบใช้อัตลักษณ์ทางสังคม ระหว่างบทบาทเฉพาะบุคคลกับบทบาทที่ถูกควบคุมกำกับขึ้นโดยคนในสังคม^{๕๒}

ณรงค์ ศรีโสภะ ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประชาวิทยาคาร ตำบลอุโลกสีห์หมื่น อำเภอนาทม จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ๑. อัตลักษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ให้ความสำคัญกับการติดตามและประเมินผลเป็นอันดับ ๑ การดำเนินการเป็นอันดับ ๒ และการวางแผนเป็นอันดับ ๓ โดยคุณภาพการจัดการศึกษาให้ความสำคัญด้านวิชาการเป็นอันดับ ๑ ด้านงบประมาณเป็นอันดับ ๒ และด้านบริหารงานบุคคลเป็นอันดับ ๓ ๒. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยภาพรวมและจำแนกรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลาดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ๓. คุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยภาพรวมและจำแนกรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลาดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านวิชาการ ๔. ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ๕. ปัญหาและอุปสรรคที่พบมากที่สุดในแต่ละด้านและแนวทางแก้ไข เรียงตามลำดับความถี่ ๓ ลำดับแรก มีดังนี้ ปัญหาการมีส่วน

^{๕๒} เฉลิมชัย ปัญญาดี, “อัตลักษณ์และการสร้างอัตลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” วิทยาลัยบริหารศาสตร์, (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

ร่วมติดตามและประเมินผลด้านวิชาการ ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ปัญหาการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลด้านวิชาการ ชุมชนไม่ค่อย ได้รับทราบการติดตามและประเมินผล และปัญหาการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลด้านการบริหารงานบุคคล ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านบุคคล แนวทางแก้ไข ชุมชนควรมารับข้อมูลบ้าง ถ้ามีอะไรผิดพลาดก็ต้องนัดประชุม และควรหาเวลาว่างมาสอนนักเรียนอย่างเต็มที่ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประชาวิทยาการ เรียงตามลำดับความถี่ ๓ ลำดับแรก มีดังนี้ ให้ทางโรงเรียนจัดทำเอกสารแจกโดยผ่านทางนักเรียนมาให้ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ในโรงเรียน ให้ทางโรงเรียนจัดทำ เอกสารแจกเกี่ยวกับการบริหารงานให้ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ บ้าง และให้ชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนได้รับทราบเกี่ยวกับงบประมาณ^{๕๓}

ธงชัย สมบูรณ์ ได้วิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ “เด็กกรม” ผลวิจัยพบว่า

๑. ด้านวิชาการ “เด็กกรม” มีความมานะอดทน และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการเรียน เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีความเอาใจใส่ต่อการเรียนและเป็นยอมรับของสถาบันการศึกษาทั่วไป “เด็กกรม” สามารถศึกษาหาความรู้เองได้

๒. ด้านคุณธรรม “เด็กกรม” เป็นผู้มีความประพฤติดี ซึ่งจะเห็นได้จากเด็กกรมทุกคนต้องเรียนวิชา “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งกระบวนการวิชานี้มีการปลูกฝัง และจัดเกล้าให้เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ อดทน รู้จักเสียสละ และปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองและเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีเหตุผลในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างดี

๓. ด้านการเมือง “เด็กกรม” เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในฐานคติคุณค่าของการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ รักในเสรีภาพและความเสมอภาคทางการเมือง นอกจากนี้ยังกล้าแสดงออกถึงบทบาทของตนเอง ในฐานะปัญญาปัจเจก “เด็กกรม” เป็นผู้มีส่วนร่วมในทางการเมือง

๔. ด้านการรับใช้สังคม “เด็กกรม” เป็นผู้มีความเสียสละมุ่งมั่นในหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งอยู่ภายใต้กฎกติกาของสังคม สามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี และ

^{๕๓}ณรงค์ ศรีโสภณ, “อัตลักษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประชาวิทยาการ ตำบลอุโลกสีห์หมื่น อำเภอนาทม จ.จังหวัดกาฬสินธุ์”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, ๒๕๕๓).

ได้รับการชื่นชมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน อนึ่งโดยภาพรวม “เด็กกรม” สามารถรับใช้สังคมได้ในทุกๆ มิติ ทั้งทางด้านสังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม^{๕๔}

นวิศ ดวงมีสิน ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ผลการศึกษาพบว่า

๑. นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มีอัตลักษณ์แห่งตนด้านความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๒.๕๖) โดยมีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองมาก ๓ อันดับแรก ได้แก่ รู้สึกว่าตนเองตื่นเต้นง่าย (ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑) รู้สึกอึดอัดและอยากที่จะตะโกนออกมาดังๆ (ค่าเฉลี่ย ๓.๓๕) และไม่กล้าทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ๆ ก่อน (ค่าเฉลี่ย ๓.๒๕)

๒. นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มีอัตลักษณ์แห่งตนด้านความเข้าใจตนเอง อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย ๒.๕๕) โดยมีความเข้าใจตนเองมาก ๓ อันดับแรก ได้แก่ ภูมิใจที่เป็นสมาชิกของสังคมที่ตนอยู่ (๔.๐๐) รู้จักตนเองว่าฉันเป็นคนอย่างไร (ค่าเฉลี่ย ๓.๘๕) รู้ว่าฉันควรดำเนินชีวิตของฉันอย่างไร (ค่าเฉลี่ย ๓.๗๖)

๓. นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มีอัตลักษณ์แห่งตนด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๓.๒๒) โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองมาก ๓ อันดับ ได้แก่ คิดว่าปัญหาส่วนใหญ่ในโลกที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้ (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๘) มีความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ในการทำสิ่งต่างๆ (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๐) รู้สึกพอใจมากที่ได้ทำงาน และมีความมั่นใจที่จะดำเนินการตามแผนการที่วางไว้ให้เกิดผลสำเร็จในที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๓.๘๕)^{๕๕}

อำนวยการ พุ่มพุดรา และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนคร นครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ภาพรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนคร นครราชสีมา มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๐ จัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านจิตบริการ มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๘ จัดอยู่ในระดับมาก ด้านการคิดวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๔ จัดอยู่ในระดับมาก และด้านการให้ผู้รับบริการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๖๑ จัดอยู่ใน

^{๕๔} ธงชัยธงชัย สมบูรณ์. อัตลักษณ์ของชาติตามนโยบายการศึกษา: รายงานการวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุนอุดหนุนวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑)

^{๕๕} นวิศ ดวงมีสิน, “การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต” ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาเพื่อการพัฒนามนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, ๒๕๕๕).

ระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษา อาจารย์ และผู้รับบริการ ต่ออัตลักษณ์ของนักศึกษาทั้งภาพรวมและรายด้าน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน^{๕๖}

กมลรัตน์ ปานทอง ได้ศึกษาเรื่อง “เอกลักษณ์ของสถาบัน และอัตลักษณ์บัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา” ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของบุคลากรเกี่ยวกับการดำเนินการตามจุดเด่นจุดเน้นหรือความเชี่ยวชาญที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของวิทยาลัย (อาจารย์) (Mean = ๓.๕๑ S.D. = .๕๑) ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของบุคลากรเกี่ยวกับการดำเนินการตามจุดเด่นจุดเน้นหรือความเชี่ยวชาญที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของวิทยาลัย (บุคลากร) (Mean = ๓.๘๖ S.D. = .๔๘) ค่าเฉลี่ยโดยรวมความพึงพอใจของบุคลากรเกี่ยวกับการดำเนินการตามจุดเด่นจุดเน้นหรือความเชี่ยวชาญที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของวิทยาลัย (บุคลากรทั้งหมด) (Mean = ๓.๕๘ S.D. = .๔๙) ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสถาบันที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ (อาจารย์) (Mean = ๓.๕๖ S.D. = .๔๔) ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสถาบันที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ (บุคลากร) (Mean = ๓.๕๒ S.D. = .๖๑) ค่าเฉลี่ยโดยรวมความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสถาบันที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ (บุคลากรทั้งหมด) (Mean = ๓.๕๓ S.D. = .๕๕) ค่าเฉลี่ยความถี่พฤติกรรมบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ (Mean = ๔.๑๕ S.D. = .๕๘)^{๕๗}

รติ ธนารักษ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์การสร้างภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภายหลังก้าวสู่การเปลี่ยนแปลง” ผลการศึกษาพบว่า

๑. ภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏภายหลังการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้สึกภาคภูมิใจกับคำว่า “มหาวิทยาลัย” ความเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับคนทุกระดับชั้นเป็นภาพลักษณ์ที่โดดเด่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดการเป็นนิติบุคคลทำให้เกิดความเป็นอิสระทางวิชาการ ระบบการประเมินมาตรฐานการศึกษาจากภายนอกทำให้เกิดภาพลักษณ์ด้านคุณภาพมาตรฐานการศึกษาที่ดีขึ้น หลักสูตรสาขาวิชามีความหลากหลาย รวมทั้งระบบการเรียนการสอนตลอดจนสื่อและอุปกรณ์ต่างๆ มีความทันสมัย ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ อาจารย์มีภาพลักษณ์ทางวิชาการที่ดีขึ้น วัฒนธรรมองค์กรมีความ

^{๕๖} อำนวย พุ่มพุทรา และคณะ, “อัตลักษณ์นักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท” งานวิจัย, (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๕).

^{๕๗} กมล ปานทอง, “อัตลักษณ์นักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท” งานวิจัย, (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๕).

เข้มแข็ง มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยงานวิจัย มีกิจกรรมปรากฏต่อสังคมและสื่อมากขึ้น มีการพัฒนาภูมิสถาปัตย์และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยอย่างก้าวกระโดด นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่งมีความตื่นตัวเรื่องการสร้างภาพลักษณ์ และมีการพัฒนางานด้านประชาสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๒. ภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏภายหลังก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงลบ พบว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นมหาวิทยาลัย เป็นเพียงแค่การเปลี่ยนชื่อ มาตรฐานทางด้านวิชาการยังไม่เป็นที่น่าเชื่อถือถึงระดับที่สังคมคาดหวังไว้ หลักสูตรบางสาขาวิชายังไม่มีความพร้อมทั้งทางด้านศาสตร์สาขาวิชา และอาจารย์ผู้สอน ในขณะเดียวกันก็ยังไม่มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ยังไม่มีการพัฒนางานวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม นักศึกษายังไม่มีคุณภาพเทียบเท่ากับมหาวิทยาลัยเก่าทั้งในด้านบุคลิกภาพและวิชาการ ส่งผลให้บัณฑิตที่จบไปยังไม่ได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงาน อาจารย์ยังไม่มีภาพลักษณ์ของนักวิชาการระดับอุดมศึกษา วิธีการสอนของอาจารย์บางคนยังไม่พัฒนา วัฒนธรรมองค์กรอ่อนแอเนื่องจากขาดการเชื่อมต่อนระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ สิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยบางแห่งในเมืองใหญ่มีความแออัด ผู้บริหารมหาวิทยาลัยบางแห่งไม่เห็นความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ ทำให้ฝ่ายประชาสัมพันธ์ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรระดับมืออาชีพ ส่งผลให้ยังไม่มีการวางแผนงานประชาสัมพันธ์เชิงรุกที่เป็นรูปธรรม

๓. ปัจจัยส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏได้แก่ วิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหารที่จะสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนเห็นความสำคัญของการสร้างภาพลักษณ์ การบริหารจัดการที่ดี โดยการกำหนดผู้รับผิดชอบโดยตรง และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ที่สำคัญวัฒนธรรมองค์กรต้องแข็งแกร่ง มีงบประมาณและความพร้อมของเครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ รวมไปถึงภูมิสถาปัตย์และสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยที่ดี นอกจากนี้ยังต้องพยายามสร้างโอกาสให้สามารถเลือกนักเรียนที่มีผลการเรียนดีในระดับประเทศมาเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น

๔. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏได้แก่ วัฒนธรรมทัศนคติของสาธารณชนที่ยึดติดกับภาพลักษณ์เดิม ข้อจำกัดความของคำว่า “มหาลัยเพื่อท้องถิ่น” การขาดภาพลักษณ์ทางด้านวิชาการมายาวนาน วัฒนธรรมองค์กรที่อ่อนแอ บุคลากรในมหาวิทยาลัยไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของภาพลักษณ์ ขาดผู้เชี่ยวชาญที่จะรับผิดชอบหรือให้คำปรึกษาด้านภาพลักษณ์โดยตรง มีงบประมาณที่จำกัด บุคลากรขาดความเข้าใจเรื่องการสร้างแบรนด์ทำให้ต่างคนต่างทำ และบางแห่งพยายามสร้างแบรนด์บนพื้นฐานที่ไม่เป็นจริง ที่สำคัญการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏไม่สามารถเลือกนักเรียนที่มีผลการเรียนดีระดับประเทศเข้าเป็นนักศึกษาได้

ส่งผลให้เป็นอุปสรรคในการสร้างภาพลักษณ์ด้านคุณภาพของนักเรียนที่ทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ

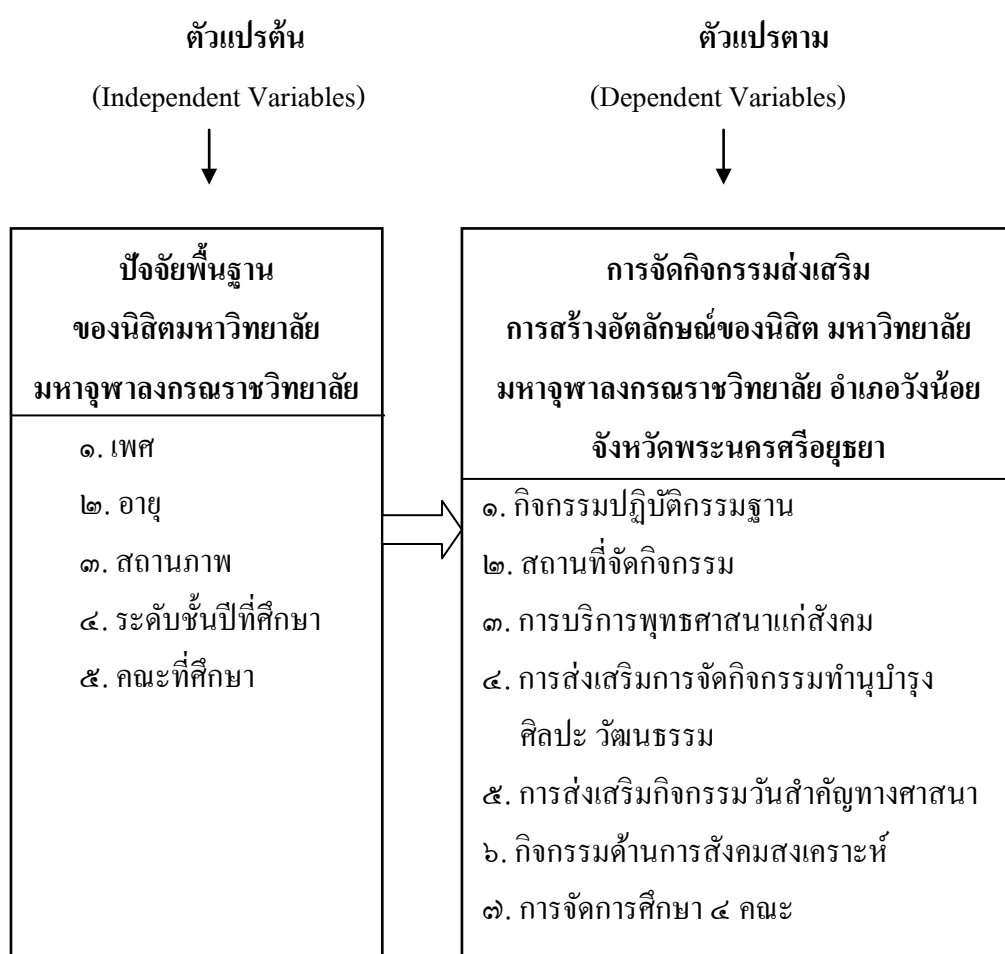
๕. ยุทธวิธีการสร้างภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏภายหลังก้าวสู่การเปลี่ยนแปลง มี ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ยุทธวิธีการสร้างภาพลักษณ์ด้านบุคลากรของมหาวิทยาลัย (ผู้บริหาร อาจารย์ พนักงาน และนักศึกษา) ๒) ยุทธวิธีการสร้างภาพลักษณ์ด้านภูมิสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ บรรยากาศแวดล้อม ตลอดจนสื่อและอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ๓) ด้านยุทธวิธีการสร้างภาพลักษณ์ด้านกิจกรรมบริการชุมชน ๔) ด้านวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ๕) ยุทธวิธีการสร้างภาพลักษณ์ด้านกระบวนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยที่จะส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี และ ๖) ยุทธวิธีใช้ช่องทางการสื่อสารซึ่งจะต้องมีการพัฒนาระบบการทำงานด้านประชาสัมพันธ์ให้เป็นมืออาชีพ และมีการใช้การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการแบบครบวงจร และสุดท้ายต้องมีขั้นตอนการดำเนินงานการสร้างภาพลักษณ์อย่างเป็นระบบ^{๕๘}

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของนิสิตในรูปแบบต่างๆ เป็นความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อนให้เห็นเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นหนึ่งในของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจในประเด็นดังกล่าว และนำมาเป็นหัวข้อในการวิจัยต่อไป

^{๕๘} รติ ธนารักษ์, “ยุทธศาสตร์การสร้างภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏภายหลังก้าวสู่การเปลี่ยนแปลง ดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการสื่อสาร, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๐).

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานศึกษาเรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังแผนภูมิที่ ๒.๑ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย